

«Білім айнасы» 2020 ж.

«Білім айнасы» газетінің қосымшасы сәуір 2020ж. №04 (62-журнал)
Приложение к газете «Білім айнасы» апрель 2020 г. №04 (62-журнал)

*Қазақстан Республикасы ұстаздарының ашық сабақтар, баяндама, сценарийлер жиынтығы.
Разработки уроков, занятий и внеклассных мероприятий, сценариев, докладов учителей РК.*

*Қазақстан Республикасының Мәдениет және Ақпарат министрлігі Ақпарат және
Мұрағат комитетінде №14080-Г, 30.12.2013 жылы тіркелген.*

*Поставлен на учет в Министерстве Культуры и Информации Республики Казахстан, и в
Комитете информации и Архивов за №14080-Г от 30.12.2013 г.*

Аты: «Білім айнасы» республикалық ғылыми-танымдық газет.

Название: Республиканская научно-познавательная газета "Білім айнасы".

Тілі: қазақша, орысша.

Язык: казахский, русский.

Негізгі тақырыптық бағыты: білім саласына арналған танымдық газет.

Основное тематическое направление: научно-познавательная газета для образовательной сферы.

Таралу аумағы: Қазақстан Республикасы

Территория распространения: Республика Казахстан

*Редакция авторлардың пікірімен келісе бермейді. Сөздік, басқа да мәселелер бойынша
авторлар өздері жауапты.*

*Мнение авторов и редакции может не совпадать. Ответственность за
опубликованный материал несет сам автор.*

Нұр-Сұлтан, 2020 жыл

Мазмұны:

Содержание:

1. Карина М.М. – Негізгі және туынды зат есім.....	3
2. Абдульманова С. – Абай мұрасы-өмір бойы тәлім алар қайнар.....	7
3. Абилев А.Ж. – Ғажайып математика.....	8
4. Жанабекова Ж.Т. - Абай мұрасы және 21 ғасырдағы Қазақстан.....	12
5. Набиева Г.Н. – Алып тұлға.....	13
6. Өтепбергенова Г. – Балаларды кітап оқуға дағдыландыру.....	15
7. Өтепбергенова Г. - Ешкімде, ешқашан ұмытылмайды	16
8. Уйсінбаева Ж.С. - «Қайырымды жүрек- жомарт қол» қайырымдылық акциясы.....	18
9. Ниязбекова А.А. – Эстафедалық ойындар.....	19
10. Батырбекова Р.А. – Қашықтықтан оқыту-тығырықтан шығудың жолы.....	20
11. Даутова Д.Р. - Проблемы Мирового океана.....	21
12. Косбергенова А.Т. - Қашықтықтан оқытуға бейімділік.....	24
13. Нұрғали Г.Е. - Абай Құнанбаев «Жетінші қара сөз».....	26
14. Өтеуов Ж.Ғ. - Төкпе дәстүріндегі күйлердің орындау ерекшелігі.....	29
15. Утегенова А.Ж. – Жаңа тоқсан жаңа форматта.....	32
16. Ракишева Д.Т. - Қашықтан оқыту- жаңаша оқыту, жаңаша іс-тәжірибе.....	32
17. Жұмағұлова Т.М. - Қашықтан оқыту – оқушының талабын арттырады.....	34
18. Садвакасова К.К. -Қашықтықтан оқыту –білім берудегі жаңа технологиялардың бірі..	35
19. Базарбаева А. -Өзгеріске бейімділік – жарқын болашақ кепілі.....	36
20. Сабигазина И.А. -Үздіксіз білім беру жүйесіндегі цифрландыру.....	37
21. Асанова Б.Е. -Жаңартылған білім беру мазмұны шеңберіндегі құзыреттілік тәсілі.....	39
22. Реимова А.Ы. - Қашықтықтан оқыту – заман талабы.....	44

Орал қаласы, БҚО
М.Б.Ықсанов атындағы №36 ЖОББМ-нің
бастауыш сынып мұғалімі
педагог- сарапшы
Карина Мархаббат Махамбетқызы

Негізгі және туынды зат есім

Бөлім:Өнер	
Осы сабақта қол жеткізілетін оқу мақсаттары (3-сынып)	3.2.3.1 мәтін мазмұны бойынша пікір білдіруге бағытталған сұрақтар құрастыру және жауап беру; 3.4.2.4 негізгі, туынды зат есім/сын есім/етістікті анықтау; 3.3.5.1 жіберілген пунктуациялық, орфографиялық, грамматикалық және стилистикалық қателерді мұғалімнің көмегімен тауып, түзету.
Сабақ мақсаттары	Барлық оқушылар: - мәтін мазмұны бойынша сұрақтар құрастырады, жауап береді; - сөз құрамы сызбасы негізінде негізгі және туынды зат есімдерді анықтайды; - стилистикалық қателерді мұғалімнің көмегімен таба алады, түзетеді.
	Оқушылардың көбі: - пікір білдіруге бағытталған сұрақтарды мәтіннің мазмұны бойынша құрастырады, оларға жауап береді; - негізгі және туынды зат есімдерді ажыратады; - жіберілген стилистикалық қателерді мұғалімнің көмегімен тауып, түзету жолдарын қарастырады.
	Оқушылардың кейбірі: - мәтін мазмұны бойынша пікір білдіруге бағытталған сұрақтарды өз бетінше құрастырады, нақты тұжырыммен жауап береді; - туынды зат есімдер жасай алады; - жіберілген стилистикалық қателерді мұғалімнің көмегімен тауып, түзетіп, шапшаң жазады.
Бағалау критерийлері	мәтін мазмұны бойынша пікір білдіруге бағытталған сұрақтарды құрастыра алады, жауап береді; негізгі, туынды зат есімді анықтайды; жіберілген стилистикалық қателерді мұғалімнің көмегімен табады, түзетеді.
Пәнаралық байланыстар	Жаратылыстану
Алдыңғы меңгерілген білім	Зат есім. Қандай сұрақ қойылатыны, зат есімнің жалқы есім және жалпы есім болып бөлінетіні, олардың емлесі, зат есімнің жекеше, көпше түрлері туралы біледі.

Сабақ барысы

Сабақтың жоспарланған кезеңдері	Сабақта жоспарланған іс-әрекет	Ресурстар
---------------------------------	--------------------------------	-----------

Сабақтың басы 2 минут 5 минут 5 минут	I. Ұйымдастыру кезеңі. Психологиялық ахуал. Оқушылар кішкене қағаз жүрекшелерге тілектерін жазып бір-біріне ұсынады. (Ұ, Ж, қ) «Топтастыру» әдісі бойынша зат есім, оған қандай сұрақ қойылатыны, зат есімнің түрлері, олардың емлесі туралы өтілген тақырыпты қайталау жұмысы жүргізіледі. Оқушылар дөңгелене тұрып, зат есім туралы білімдерін бірінен соң бірі кезектесе ортаға салады. 3.4.2.4 Оқушыларды топқа бөлу. Барлық оқушыларға суреттер немесе (күйші, әнші, қобызшы) қима қағаздар үлестіріліп беріледі. Суреттер немесе қима қағаздар бойынша топқа бөлінеді. Күйші әнші қобызшы Әр топ өз суреттеріне байланысты топтарын қысқаша таныстырады. 1-топ: Құрманғазы Сағырбайұлы — қазақтың ұлы күйші-композиторы. Қазақтың аспапты музыка өнерінің классигі. Құрманғазы өмірге ғашық күйші. Тіршіліктің нұрлы сәттеріне ол балаша қуанып, қалтқысыз сезімге бөлене алды. Оның «Қызыл қайың», «Ақжелең», «Адай», «Сарыарқа», «Балбырауын», «Назым», «Балқаймақ», сияқты күйлері бар. 2-топ: Роза Рымбаева- әнші, профессор, актриса. Қазақстанның халық әртісі, халықаралық конкурстардың лауреаты. Құрмет және Парасат ордендері мен марапаттың иегері. Көптеген халықаралық конкурстардың гран-при иегері болған Роза Рымбаева 22 жасында Қазақстанның еңбек сіңірген әртісі, 29 жасында Қазақстанның халық әртісі атанды. 3-топ: Молықбай Байсақұлы – қобызшы, бақсы, жыр дүлдүлі. Өнерпаздық, емшілік қасиеттері әкесінен дарыған. Халқына киелі қара қобыз және шипагерлік қасиеті арқылы қамқор болғандықтан «қобызшы Молықбай» деп атанған. «Ой бөліс» әдісі бойынша әр топ сөздерді сызба негізінде сөз құрамына талдайды. түбір + жұрнақ= туынды сөз Түбір сөздердің қай сөз табынан жасалғанын анықтайды. Қорытынды жасайды. Әнші, қобызшы, күйші сөздерін сөз құрамына талдай отырып, қорытынды жасайды. қобыз-қобызшы қобыз- түбір, -шы-жұрнақ ән-әнші ән- түбір, - ші-жұрнақ күй-күйші күй- түбір,- ші-жұрнақ Оқушыларға негізгі, туынды зат есім туралы түсінік беріледі.	қағаз жүрекшелер 4-слайд Суреттер 5-слайд
---	--	---

	Зат есім негізгі және туынды болып екіге бөлінеді. <i>Негізгі түбірден болған зат есімді негізгі зат есім дейді: ана, бала, кесте, көз.</i> <i>Түбір сөзге жұрнақ жалғану арқылы жасалған зат есімді туынды зат есім дейді: іскер, суретші, оқулық.</i> Бағалау дескрипторы: <i>-негізгі, туынды зат есімді ажыратады; -олардың жасалу жолдарын біледі.</i>		
Сабақтың ортасы 3 минут	II. Негізгі бөлім 3.4.2.4(МК, Ө) Көркем жазу. Кең жолды дәптерге жазу үлгісін көрсету. Дәптерде бас әріп пен кіші әріптің биіктігі мен мөлшерін сақтап көлбеу, үзбей және біркелкі жазу үлгісін сақтай отырып сөйлем жазады. Мысалы: Дд ддд Дд <u>Достық- алтыннан да қымбат.</u> (мақал) Оқушыларға қарамен жазылған сөзді сөз құрамына талдау ұсынылады. Дос-түбір, тық-жұрнақ. Оқушылар қандай зат есім екенін, оның қалай жасалғанын анықтайды. Бағалау дескрипторы: <i>-сөз құрамына талдайды; -негізгі, туынды зат есімді анықтайды;</i>	№3 Дәптермен жұмыс 6-слайд	
5 минут	3.2.3.1(ТЖ; Ө) Мәтінді тыңдау. 21-жаттығу. Оқушыларға «Ананың асыл арманы» мәтіні тыңдатылады. Мәтін мазмұны бойынша сұрақ қойып, жауап бер. Мәтін бойынша пікір білдіруге бағытталған сұрақтарды жалғастырып көр: • Әйел барлық ақшасына әдемі суретті сатып алу себебі неде деп ойлайсың? • Ұлбалалар анасының үш жыл бойы кестелеген орамалына неге аң-таң болды? • Өнердің киелілігі адамды қандай сезімге бөлейді? «Сиқырлы қобдиша» әдісі арқылы алдымен бірінші топ мәтін мазмұны бойынша сұрақтар құрастырады, сұрақтарды жазып, сандықшаға салады. Араластырылған сұрақтар еркін түрде қатысушыларға таратылып беріледі. Екінші топ сұраққа жауап береді. Ары қарай, екінші топ оқушылары бірінші топтың қойған сұрақтарына жүйелі, толық жауап береді. Мұғалім оқушылардың іс-әрекетін бақылап, бағыт беріп тұрады. «Екі жұлдыз, бір тілек» стратегиясы арқылы бір-бірінің жұмысын бағалайды. Орындаған жұмыстарының екі жақсы жағы мен бір кемшілігіне ұсыныс білдіру арқылы өз іс-әрекеттеріне кері байланыс жасайды.	«Қазақ тілі» оқулығы 3-сынып. Жумабаева А., «Атамұра баспасы» 2018 ж. 7-слайд	
2 минут	Түсіндірме сөздікпен жұмыс көгал-газон– біркелкі, тегіс жерге өсірілген, шөбі қысқа, көп жылдық өсімдіктер алаңы. шебер-өнері дамыған, іскер адам. кестеленген-мата бетіне жіппен тігіп түрлі өрнек салу. 3.4.2.4 Сөздерді салыстырып оқы. Өнер-өнерпаз	8-слайд 9-слайд	

2 минут	Сурет-суретші Шебер-шеберлік Сый-сыйлық - Олардың әрқайсысына сұрақ қой, айырмашылығын байқа. - Туынды зат есімді сөз құрамына талда. Оқушылар тапсырманы жұпта орындайды. Жұпта талқылаған соң топ болып кеңеседі. Ойларын ортаға салады. Бағалау дескрипторы - мәтін мазмұны бойынша пікір білдіруге сұрақ құрастырады; - сұрақтарға өзіндік пікірін білдіріп, жауап береді; - негізгі, туынды зат есімді анықтайды; Сергіту сәті. Дене қимыл жаттығулары жасалады. 3.4.2.4, 3.3.5.1(Ө, Т, Ж, к) 22-жаттығу Мақалдың қатесін түзеп, көшіріп жаз. «Өлеңшінің қолы алтын, Өнерлініңсөзі алтын». Мақалдың мағынасын қалай түсінесіңдер?	Оқулық																													
2 минут 3 минут	Оқушылар топқа бөлініп, мақалдың қатесін түзеп, мағынасын ашады. Туынды зат есімдерді тауып, сөз құрамына талдайды. Бағалау дескрипторы: - мақалдың қатесін түзейді; - туынды зат есімдерді табады; - сөз құрамына талдайды; - мақалды қатесіз, сауатты жазады. 3.4.2.4 (ҰЖ)Семантикалық картамен жұмыс («+», «-» таңбаларын қою арқылы орындалады) - Сәйкес сөздерді белгіле.	№3 Дәптермен жұмыс 10-слайд																													
4 минут	<table><tr><th>Сөздер</th><th>Негізгі зат есім</th><th>Туынды зат есім</th></tr><tr><td>ойыншық</td><td></td><td></td></tr><tr><td>дәрігер</td><td></td><td></td></tr><tr><td>әділдік</td><td></td><td></td></tr><tr><td>білім</td><td></td><td></td></tr><tr><td>ақыл</td><td></td><td></td></tr><tr><td>оқушы</td><td></td><td></td></tr><tr><td>тілші</td><td></td><td></td></tr><tr><td>жұмысшы</td><td></td><td></td></tr></table> Оқушылар тапсырманы өзара топта ақылдаса отырып, шешеді. Неліктен негізгі, туынды зат есім екенін дәлелдеп, сол сөздермен сөйлем құрап айтады. Бағалау дескрипторы: - сөздерді сөз құрамына талдап, негізгі, туынды зат есімді анықтайды; - туынды зат есімнің жасалу жолынтүсіндіреді. (Ө; Ж, Ж)Саралау. Шығармашылық үзіліс. - Түбірге тиісті жұрнақтарды жалғап, туынды зат есім жаса. - Туынды зат есімдермен сөйлем құрап жаз. <table><tr><td>Кітап, егін, мал, таза, шебер, сый, дос, орын, саз.</td></tr><tr><td>- лық,- лік, - хана,- шы, - ші,-дық,-тық, - гер,</td></tr></table>	Сөздер	Негізгі зат есім	Туынды зат есім	ойыншық			дәрігер			әділдік			білім			ақыл			оқушы			тілші			жұмысшы			Кітап, егін, мал, таза, шебер, сый, дос, орын, саз.	- лық,- лік, - хана,- шы, - ші,-дық,-тық, - гер,	11-слайд 12-слайд №1жұмыс парағы 13-слайд 14-слайд
Сөздер	Негізгі зат есім	Туынды зат есім																													
ойыншық																															
дәрігер																															
әділдік																															
білім																															
ақыл																															
оқушы																															
тілші																															
жұмысшы																															
Кітап, егін, мал, таза, шебер, сый, дос, орын, саз.																															
- лық,- лік, - хана,- шы, - ші,-дық,-тық, - гер,																															
4 минут	- Түбірге тиісті жұрнақтарды жалғап, туынды зат есім жаса. - Туынды зат есімдермен сөйлем құрап жаз.	№2 жұмыс парағы																													

	Бағалау дескрипторы: - тиісті жұрнақтарды жалғап, туынды зат есімдер жасайды; туынды зат есімдермен сөйлем құрайды; - құраған сөйлемдерін қатесіз жазады.	
Сабақтың соңы 3 минут	Рефлексия: «Мұғалімге хат» әдісі арқылы түсінбеген сұрақтарын жазып, пошта жәшігіне салады. Үй тапсырмасы <i>Негізгі, туынды зат есімдерге 10 мысал жазу.</i>	15-слайд 16-слайд

Абдульманова Сагила
«Парасат» мектеп-лицейінің
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
Қызылжар ауданы, СҚО

АБАЙ МҰРАСЫ – ӨМІР БОЙЫ ТӘЛІМ АЛАР ҚАЙНАР

Үстіміздегі жылы қазақтың маңдайына біткен біртуар, ұлы ақыны Абай Құнанбайұлының туғанына 175 жыл толады. Ақын мерейтойына байланысты ел көлемінде және халықаралық деңгейде ауқымды іс-шаралар ұйымдастыру жоспарланған болатын. «...Мұның бәрі той тойлау үшін емес, ой-өрісімізді кеңейтіп, рухани тұрғыдан дамуымыз үшін өткізілмек», – деп, Президентіміз Қасым-Жомарт Тоқаев өз мақаласында атап өтті.

Абай Құнанбайұлы - жазба әдебиетінің негізін қалаған ұлы ақын, дана философ, ағартушы, аудармашы, композитор ретінде қазақ тарихында өшпес із қалдырды. Жаңа үлгіде жазылған – пейзажбен «Қансонарда», портретпен «Аттаң сыны», жылдың төрт мезгіліне арналған «Жазғытұрым», «Жаз», «Күз», «Қыс» өлеңдері қазақ әдебиетіне қосқан тың жаңалықтары болды.

Ұлы ақын: «Мен жазбаймын өлеңді ермек үшін,
Жоқты-барды, ертегіні термек үшін...»

деп, шығармашылығының мақсаты адам тәрбиесі екенін білдірген. Бар бағалы ойын жастарға, келер ұрпаққа арнап, адамгершіліктің асыл қасиеттерін өлеңдері мен қарасөздері арқылы жеткізді. Ақынның қарасөздері философия, психологияға құрылған, бүгін де өзекті болып отырған құнды шығарма. Дананың мол мұрасы кейін «Абай әлемі» деген бірегей құбылыс ретінде бағаланды.

Ұлы Абайдың 175 жылдығына «Парасат» мектеп-лицейі ұжымы да өз жоспарын құрып, дайындықты бастап кеткен болатын. Аталған мерейтойға қатысты іс-шараны ұстаздар қауымынан бастауды жөн көріп, өткен жылдың желтоқсан айында мектеп директоры С.Қ.Елеукинаның ұсынысымен «Абай жолын» оқымаған қазақ – қазақ емес» деген ұстанымды алға тарта отырып, педагогикалық ұжымға ағымдығы жылдың ақпан айына дейін М.Әуезовтың «Абай жолы» эпопеясын оқу ұсынылды. Ақпан айының соңғы сенбісінде оқылған шығарманы қорытындылау мақсатында «Өлді деуге бола ма, айтыңдаршы, өлмейтұғын артында сөз қалдырған» деген айдармен іс-шара өткізілді. Іс-шараны «Қазақ тілі мен қазақ әдебиеті» бірлестігінің мүшелері, яғни, аталған пән мұғалімдері ұйымдастырды. Іс-шара қатысушылары алты топқа бөлініп отырғызылды. Әр топ шығарманы оқу барысында ақын өмірінен алған тағылымын ортаға салып, бүгінгі күнмен сабақтастырды. Бірінші топ қаладан оқудан келген он үш жасар Абайдың емші-домшы молдалардың ауруды ұшықтауын мысқылдап, сынауын алға тарта отырып, бала Абайдың сол кезде-ақ жаңашылдыққа ұмтылуын атап көрсетті. Келесі топ Абайдың қандай мәселе туындаса да, адамгершілік қасиетті жоғалтпай, үлкендерге ізет көрсету керектігін әкесі Құнанбай мен Бөжей арасында

болған даудан кейін Семей көшесінде Бөжейге сәлем беру сюжеті арқылы ашты. Содан кейінгі топ мүшелері жасөспірім Абайдың паракорлықтан жиіркеніп, таза, пәк сезімі де паракорлықпен былғанғандай болған түңілуін сипаттады. Кезегі келген әріптестеріміз Абайдың оқу-білімді дүние-малдан жоғары бағалағанын оның «Дубровскийді» орыс тілінде оқып-түсініп, жүрегінен өткізгеніне шын көңілімен қуанып, салынып жатқан мал қораға да көңіл бөлмеуі арқылы ашты. Келесі топ мүшелері Абайдың қара халық арасында болып, үнемі кедейлерге қол ұшын беретінін, аманатқа қиянат жасамай адал дос бола білетінін тілге тиек етті. Келесі кезекте Абай атамyzдың қарасөздеріне талдау жасалды: әр топ өзіне тиген қарасөздің мағынасын ашып, берілген түрлі тапсырмаларды орындады. Іс-шара соңында караокемен Абайдың әндері орындалды. Мұғалімдер алған әсерлерімен бөлісіп, осы отырыстан қосымша ғақлия алғандарын ортаға салды.

Ұлы ақынға арналған іс-шара әрі қарай өз жалғасын Абай жырларын оқу челленджімен жалғасын тапты. Бұл эстафета өткен жылы Ләйлім деген оқушының бастамасымен ел Президентіне жолданып, мемлекетіміздің өзге де танымал тұлғалары іліп әкетіп жағастырған еді. Біздің мектептің ұстаздары мен оқушылары қатысып, челленджіні №2 Бескөл орта мектебіне жолдады. Оқушылар мен ұстаздар Абай өмірінен қойылым дайындады. Мектептегі сынып бөлмелерінің есігіне Абайдың нақыл сөздері, қарасөздерінен үзінділер ілініп қойылды. Мұның бәрі – Абайға деген құрмет әрі ұрпақты тәрбиелеудің тиімді тәсілі деп ойлаймын.

Елбасы Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев: «Абай – қазақ халқының рухани қазынасына өлшеусіз үлес қосқан ғұлама ғана емес, сонымен қатар ол қазақ халқының ел болуы жолында ұлан-ғайыр еңбек еткен данагер. Абай – әлемдік деңгейдегі ойшылдардың қатарындағы ғажайып тұлға», – деген болатын. Олай болса, қазақта Абайдай ұлы тұлға барын мақтаныш етіп, жас ұрпақты Абай мұрасынан барынша мол сусындатып, тәрбиелейік!

Абилев Алибек Жүрбекұлы
«Парасат» мектеп-лицейінің тарих пәні мұғалімі
СҚО, Қызылжар ауданы, Бескөл ауылы
Ерсаинова Асель Бауыржановна, Казиева Марал Назаровна
М.Қозыбаев атындағы СҚМУ-дың оқытушылары
Петропавл қаласы, СҚО

Еліміздің білім беру жүйесінде Абай мұрасын оқыту

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев «Абай және ХХІ ғасырдағы Қазақстан» атты мақаласында ақынның 175 жылдығы той тойлау үшін емес, рухани тұрғыдан дамуымыз үшін өткізілетініне баса назар аударып, бүгінгі қоғамдағы әр азамат үшін аса қажетті болып табылатын өзгеру кезеңінің уақыты туғанын айтты. Дана Абайдың, ұлы Абайдың терең де мағыналы асыл сөздерінің қай-қайсысы болмасын, өткен заманның ғана бет-бейнесін емес, нақ осы шақтағы еліміздің жағдайын да толыққанды сипаттап, өзектілігін есте жойған жоқ.

Абай ұлы ғұлама ақын, моралист – ойшыл, қазақ елінің, бүкіл түркі тектес халықтарының ортасынан шыққан әлемдік тұлға. Абайдың өмірі, істеген ісі, жазған өлеңдері мен сөздері өз халқының тағдырымен тығыз байланысып, оның болмыс-бітімінің айнасындай болып жатыр. Абай шығармасының сая бағында өсу, тәрбие алу – қазақ халқының бүгінгі ұрпақтарының алдағы тұрған міндеттерінің бірі.

Тәуелсіздігімізді алып, өркениеттілікке қадам басқан бүгінгі таңда адамгершілігі мол, саналы да салауатты ұрпақ тәрбиелеуде еліміздің білім беру жүйесінде Абай шығармаларын

оқытудың мәні зор. Себебі егеменді ел мүддесі тұрғысына сай жаңа тұлғаны қалыптастыруға жалпы бастау болар тәрбиенің көзі Абайдан табылады. Абай мұрасын оқытуда өркениетке бет бұрған заманауи оқытушылар осы заман талабымен жаңаша пайымдап, қайта ой сарасынан өткізуді талап етеді. Абай мұрасы – адамды адам етіп тәрбиелеудің жан-жақты дамыған тұлға қалыптастырудың қайнары. Ұлылардың өмірі мен тағылымы арқылы ұрпағын тәрбиелеу – әсіресе қазақ халқында ежелден-ақ келе жатқан үрдіс. Бұл жерде сөз өнерінің атқарған орны ерекше болған. Ұлтымыздың осы бір жақсы әдет-салты бүгінгі тәрбие мен білім беру үрдісінде тиімді екені даусыз мәселе болып табылады.

Ақынның шығармалары мен қарасөздері педагогикалық ой-пікірге, тәлім-тәрбиеге, даналыққа толы. Ақынның әрбір өлеңі адамға жан-жақты тәрбие беруді ойластырады. Адамның өсіп жетілуіндегі тәрбиесіне де ерекше мән берген. Оның дәлелі: *«Адам баласы туа сала есті болмайды. Естіп, көріп, ұстап татып – естілердің айтқандарын есте сақтап қана естілер қатарында болады. Естіген нәрсені есте сақтау, ғибрат алу ғана есті етеді»* деген даналық ойы, яғни адам ақыл-ойының, есінің тәрбие арқылы ғана жетілетінін ғылыми түрде дәлелдеген. Оқу-тәрбие үрдісінде Абай мұрасын қолдану өсіп келе жатқан ұрпақтың ақыл-парасаты биік болуына, мінез-құлқы, іс-әрекетіне ықпалы зор екені даусыз. Абайдың педагогикалық көзқарасындағы басты нысаны *«Атаның баласы болма, адамның баласы бол»*, деп жас буынды елдің, халықтың қамын ойлайтын, елінің парасатты және ұлтжанды азаматы болуға, адал қызмет ететін ұрпақ болуға шақырады.

Абай шығармалары ұлтымыздың тұрмыс тіршілігін, мінезі мен дүниетанымын, ділі мен дінін түгел қамтиды. Сондықтан ұлттық жаңғыру ісінде оның еңбектерін басшылыққа алып ұтымды пайдалану қажет, себебі ақын көтерген мәселелер бүгінгі таңда да өзектілігін жоғалтқан жоқ. Сондықтан біз жастардың тәрбиесін, ұлтты Абайша сүйден, елдікті, мемлекетті қадірлеуден бастауымыз керек.

Абайдың қай өлеңін, қай қара сөзін алсақ та, астарлы ойы мен идеясынан адамгершілікке тән асыл қасиеттерді (ар, ұят, намыс, иман, ақыл, білім, ғылым және т.б.) бойына дарыта алмаған ел-жұртын сынағанда оны жек көру тұрғысынан емес, керісінше адами рухты сіңіріп өсу керек деген ойды аңғартады. Бұл ақынның көпшіліктің іс-қылығына көңілі толмаған шарасыз күйін байқатады. Адал еңбек, маңдай термен емес, байларды аңду, оның малына сұғанақтықпен көзін қадаған кемшілікті сынға алады. Қазақы тіршіліктегі қайшылықты өмір көшін, сол кездегі әлеуметтік жағдайды сынап, мінейді. Одан арылудың жолы ғылым, білімде екенін ескертіп, ел назарын соған аударады. *«Ғылым таппай мақтанба»* өлеңінде:

*Ғалым таппай мақтанба,
Орын таппай баптанба,
Құмарланып шаттанба,
Ойнап босқа күлуге,
Бес нәрседен қашық бол,
Бес нәрсеге асық бол,
Адам болам десеңіз... [1, 14 б.]*

– деп жастарды жамандықтан жиреніп, жақсылықтан үйренуге, үлгі тұтып өсуге шақырады. Абайдың биік таныммен көмкерілген ой-өрнектері, терең гуманистік идеяға, жоғары эстетикалық философияға құрылған әдеби мұрасы қазақ халқының ғана емес, түркі әлемінің, одан әрі адамзаттың асыл қазынасы десек те болады. Оның даналығы – үлкен ірі философиялық мәселелерді шешуде, жаны таза, эстетикалық талғамы жоғары образды сомдауда, соның алғышарттарын көрсетуде алдына жан салмас шеберлікке қол жеткізуі.

Абайдың тәрбиелік сипаттағы мазмұнына түрі сай, ең бір күрделі де көркем өлеңдерінің бірі – *«Сегіз аяқ»*. Абай өзі өмір сүрген дәуірдің дерті болған әлеуметтік мәселелерді кеңінен толғайды. Сол қоғамның, сол ортаның індетіне айналған жат қылық, жаман мінез, құлықсыздық, жалқаулық, арызқойлық сияқты халыққа пайдасы жоқ әрекеттерді

қатты сынап келіп, адал еңбекпен мал табуға, ар-ұятты ойлап бірлік етуге, достық-бауырлық қарым-қатынаста болуға үндейді.

Біріңді, қазақ, бірің дос

Көрмесең – істің бәрі бос [1,23 б.],

– деп елді бірлікке, ауызбіршілікке, ынтымаққа шақырады. Тәрбиелік мәнінің, ой қуатының күштілігі сондай, өлеңдегі мына жолдардың мақал-мәтел сияқты нақылға айналып кеткенін айтуға болады:

Еңбек қылсаң ерінбей,

Тояды қарның тіленбей [1,24 б.].

Бар асылын, ойын замана жастарына, келер ұрпаққа да арнады. Оның шығар-машылық қызметінің негізгі мұраты – адам тәрбиесі. Ұстаз сөзінің биік мағынасы Абайдай ағартушыға өте орынды айтылған. Абай халықтың үлкені мен кішісіне, ұлы мен қызына, әкесі мен баласына өмірлік қажет пен еңбек пен адамгершілік, өнер мен білім, өнеге мен тәлім, достық-жолдастық, парыз бен қарыз сияқты қасиеттердің асыл үлгілерін жырымен де, ғақлияларымен де жеткізе білді. Ойшыл ақынның ағартушылық тұрғыдағы педагогикалық тұжырымдары негізінен жастарды халқына адал қызмет ететін нағыз азамат – «Толық адам» етіп тәрбиелеу мақсатынан туындаған.

«Адамның білімі, өнері – адамшы-лықтың таразысы» деп санаған Абай білімді барлық атақ, құрмет пен бедел, байлықтан жоғары қояды. Ақын адамның ең қымбат кезі – жастық шақты оқуға, ғылымға, жұмсауды еске салады. Ойын-сауықты кейін қоя тұрып, алдымен ғылым жолында еңбек ет, ізден, білімдіден үйрен, үлгі ал, солардай болуға тырыс дей келе:

«Дүние де өзі, мал да өзі

Ғылымға көңіл бөлсеңіз...» [1,31 б.],

- деген тұжырым ұсынады. Сонымен қатар қазақ жастарын білім-ғылым үйренуге шақыру – «[Интернатта оқып жүр](#)» өлеңінде де ең өзекті идея болып көтерілген. Мұнда ақын еңбексіз, ықылас-ынтасыз, меһнатсыз нағыз ғылым-білім қолға түспейді дей келіп, одан ары бірден негізгі ой желісін үздіксіз өрбітіп, оқудағы мақсат не, алған білімді не қажетке жұмсау керек, не істеу, қандай қызмет атқарған жөн болады деген мәселелер төңірегінде сөз қозғайды. Бұл тұста ерекше бір көңіл бөлерлік жай - Абай ғалым болу мен адам болу мәселесін бір-бірімен сабақтастыра айтады, бұл екеуінің тамыры, түбі бір деп санайды. Ғалым болудың басты шарты - не нәрсені болсын ақыл таразысына алып өлшеу, ақыл сенген нәрсеге ғана сену және көзің анық жеткен шындықты тура айтудан тайынбау екендігін нақтылап, мейлінше дәлелді етіп, шегелеп айтады.

Әсемпаз болма әрнеге,

Өнерпаз болсаң арқалан,

Сен де бір кірпіш дүниеге

Кетігін тап та, бар қалан [1,32б.],

– деп жас ұрпақтың белгілі бір өнер үйреніп, пайдалы іспен шұғылдануын, адал еңбекпен нан табуын уағыздайды. Ол үшін қайырымдылық пен адалдық, қайрат пен ақыл керек екенін тағы ескертеді.

Халқының келешегін ойлап егілген, сол үшін ұнамсыздықты аямай сынау арқылы түзетуді ойлаған Абайдың жас ұрпаққа айтар ақылы да, уағызы да аз болмаған. Соның бірі-достық мәселесі. «*Жігіттер, ойын арзан, күлкі қымбат*» өлеңінде ол тіршілікте өзі көрген, халық тәжірибесі танытқан шындықты айта отырып, жастарды шын адамгершілік жолға, қиянатсыз, адал достыққа үгіттейді. Оларды жалған татулық, бояма мінезден сақтандырады.

Абай қазақ халқының мінез-құлқындағы келеңсіз, нашар қылықтардың қайдан және қалай туындайтынын саралап, ақиқат пен жалған философиялық категориялар арқылы талдап беріп отырады. «Қазақтың бірінің біріне қаскүнем болмағанын, бірінің тілеуін бірі тілеспейтұғынын, рас сөзі аз болатұғының, қызметке таласқыш болатұғының, өздерінің жалқау болатұғының себебі не?» – деген сұрақ қойып алып, ары қарай талдау жасап, ол талдауларды бір топ философиялық категориялар арқылы таразылайды. Мәселен, Абай бұл

тұрғыда тек қана өз халқының туындыларына ғана зер салмай «һәмма ғылымға белгілі данышпандар әлдеқашан байқаған» деп өзінің ой-өрісінің кеңдігін, дүние жүзіне белгілі данышпан адамдар, ғалымдар, ойшыл-философтардың еңбектерімен таныс екенін білдіре келе: «Әрбір жалқау кісі қорқақ, қайратсыз тартады; әрбір қайратсыз-қорқақ, мақтаншақ келеді; әрбір мақтаншақ – қорқақ, ақылсыз, надан келеді; әрбір ақылсыз – надан, арсыз келеді; әрбір арсыз жалқаудан сұрамасақ, өзі тыйымсыз, өнерсіз, ешкімге достығы жоқ жандар шығады» дейді.

Ақынның отыз сегізінші қара сөзінде: «Күллі адам баласын қор қылатын үш нәрсе бар, сонан қашпақ керек» деп үйретеді. «Әуелі – надандық, екіншісі – еріншектік, үшіншісі – залымдық. Надандық – білім, ғылымның жоқтығы, дүниеде еш нәрсені оларсыз біліп болмайды. Еріншектік – күллі дүниедегі өнердің дұшпаны, талапсыздық, ұятсыздық – бәрі осыдан келіп шығады. Залымдық – адам баласының дұшпаны» [2,65 б.] дейді. Түсіне білген адамға астары терең осы сөз өз еңбегімен күн көруді, кісі ақысын жемеуді, арамдықтан бойын аулақ ұстауға тәрбиелейді.

Абайдың он жетінші сөзі: қайрат, ақыл, жүрек, ғылымға арналады. Алдыңғы үшеуі адам үшін өздерінің атқаратын жұмыстарын айта келіп, әр қайсысы өзін бірінші орынға қойып, таласады да, ғылымға төрелікке жүгінеді. Ғылым үшеуінің де жақсылы, жаманды қасиеттерін дәл сипаттап, әділ сынайды. Жеке –жеке үшеуінде де кемшілік бар. «...Осы үшеуін басыңды қос, оның ішінде жүрекке билет», - деп үкім шығарады. «Егер үшеуін ала болсаң, мен жүректі жақтаймын», - дейді оларға ғалым. Демек Абай жүректі, яғни адам-адамды сүйу, адам үшін қызмет етуді бірінші орынға қояды. Бірақ ғылым бойынша да, Абайша да ең идеал нәрсе – осы айтқанымдай табылса, табанының топырағын көзге сүртерлік қасиетті адам сол», - дейді. Тап осы тәрізді, тағы бір үлкен адамгершілік мәселесін қозғайтын шығармасы – «Отыз алтыншы сөзі». Өз кезегінде ұяттан, ардан безгендерді сынай келіп, ұят және оның түрлерін сөз етеді. Ұяттың бір түрі – адамның балалық дәуірінде болатын табиғи құбылыста, екіншісі – жасықтық, ынжықтықпен байланысты. «Ұялмас нәрседен ұялу – ақымақтық, жамандық», - дей келіп, шын мәніндегі ұят қандай болу керек деген сұраққа жауап береді.

«Ұят деген – адамның өз бойындағы адамшылығы, иттігіңді ішіңнен өз мойныңа салып, сөгіп, қылған қылмысының аты. Ол уақытта тілге сөзге де түспейді, көңілге ой да түспейді. Көздің жасын, мұрынның суын сүртіп алуға да қолың тимейді, бір ит боласың. Көзін кісі бетіне қарамақ түгіл, еш нәрсені көрмейді. Мұндайлыққа жетіп ұялған адамға өкпесі бар адам кешпесе, яки оның үстіне тағы аямай өртендіріп, сөз айтқан кісінің өзінің де адамшылығы жоқ десе болар», - дейді. «Ұят кімде болса, иман сонда» деген қазақтың мақалынан даұятқа үлкен мән бергенін көреміз. Сондықтан ұлы ақынымыз Абай да бұл мәселеге аса көңіл бөліп, өскелең ұрпақтың ар-ұяттарын таза сақтауын арман еткен. Бұл қара сөздің бүгінгі таңда да тәрбиелік мәні зор.

Қорыта келгенде, Абай шығармашылығы уақыт озған сайын дәуір талабына сай әр қырынан өсіп, өркендеп отыратын асыл мұра болып ұрпақтар санасында орын алады. жас ұрпақты рухани жаңғыру аясында білім беру мен тәрбиелеуде Абай шығармаларын жан-жақты оқытудың тиімділігі өте зор. Бұл өзгелерден озық дүние болмағанмен, ұлт ұрпағының білім, зияткерлік қасиет, адами рухани құндылықтар дүниесіне бағдарлану қабілеттері артып, Мәңгілік елдің жан – жақты жетілген тұлғасының өсуіне ықпалын тигізеді. Себебі жастарымыздың дүние танымына, дүниеге көзқарасын қалыптасыруда, олардың заман дәрежесіндегі азамат болып өсуінде, биік интеллектуалдылыққа, «толық, кәміл инсан» болып жетілуінде, олардың бойындағы эстетикалық талғамының ұштала түсуінде ұлы Абайдың шығармалары бірден бір рухани азық болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

Абай Шығармаларының екі томдық толық жинағы. Өлеңдер мен аудармалар, поэмалар, қара сөздер. – Алматы: «Жазушы», 1995.

Абай. Қара сөздер. Поэмалар.- Алматы: Ел, 1992.

Жанабекова Ж.Т.
«Парасат» мектеп-лицейінің
бастауыш сынып мұғалімі
Қызылжар ауданы, СҚО

АБАЙ МҰРАСЫ ЖӘНЕ 21 ҒАСЫРДАҒЫ ҚАЗАҚСТАН

Қазіргі таңда қазақ қоғамында «Мәңгілік ел» идеясы бабалардың асыл арманы, болашақтың мүддесі - тәуелсіздігімізді көздің қарашығындай сақтай отыра, еркін ойлы егемен елдің ерік-жігері мол болатын ұрпақтарын қалыптастыру, тәрбиелеу.

Қазір заман өзгерді, талап өзгерді, бірақ ешкім өзгерте алмайтын бір ақиқат бар. Ол – Ана тіліміз. Мәңгілік елімізбен бірге, Мәңгілік тіл болады. Қазіргі ұрпақ – еркін елдің ерікті ұландары - атамекеннің ажырамас алтын қазығы болуы тиіс. «Тегінде адам баласы адам баласынан ақыл, білім, ар, мінез деген қасиеттермен озады» деген Абай атамыз. Ұлы ақын сөзі еш уақытта өз мәнін жойған емес. Қандай қоғам, қандай заман болмасын озық ойлы, білімді адамдар заманның дамуын ілгері еткен. Сондықтан да ғалымның аты да хаты да өлмеді. Еліміздің болашағы жастарға үлкен мән беруде. Экономикамызды, мәдениетімізбен ғылыми өркендеуімізді іске асыратын жоғары білімді жастардың кез келгені ұстаз алдынан білім алады. «Ұстазы жақсының – ұстамы жақсы» дейді халық даналылығы. «Ел ісін түзеуді, білім беру ісін түзеуден бастау керек» деген екен озық зиялы Жүсіпбек Аймауытов. Шынында да, біз сауатты елге айналуымыз үшін жас ұрпақты оқыту мен тәрбиелеуді дұрыс жолға қоюмыз керек.

Халқымыздың ұлы ақыны Абай бұдан бір жарым ғасырдан астам уақыттың өзінде «Сен де бір кірпіш дүниеге кетігін тап та , бар қалан», «Әсемпаз болма әрнеге», «Ғылым таппай мақтанба» - деп қазақ жастарына өзінің өлең-жырларымен ұрандатқан болатын. Қазіргі таңда әлемдік жаһандану үдерісінің ұлттық мәдениетке, дәстүрлі ұлттық құндылықтарға тигізетін кері ықпалы күшейді. Соның салдарынан жас буын жат елдің мәдениетіне еліктеп, сан ғасырлық ата дәстүрлерімізді, ұлттық құндылықтарымызды ұмыта бастады. Ұлы Абай атамыз баланың өмірді танып білуіне, оның бойында қалыптасар барлық қасиеттеріне бір жауапты адам ата-ана дей келе: «Адамның жақсы болуы тегінде емес, тәрбиесінде, ақылында, өнер-білімінде. Адамға үш алуан адамнан мінез жұғады: ата-анадан, ұстазынан, құрбысынан. Әсіресе, олардың қайсысын жақсы көрсе, содан көп жұғады» дегенінде үлкен тәрбиелік мән жатыр. «Отан отбасынан басталады» дейді халқымыз. «Ат тұяғын тай басар» деп қазақ халқы атадан балаға мұра болып келе жатқан жақсы қасиеттерді сақтап, өсиет-өнегелерін өзіне үлгі тұтып, адамгершілік қағидаларын орындауды жас ұрпақтың міндеті, ұрпақтың борышы деп білген. Сондықтан, Абай ілімін , оның ұлы мұрасын оқыту жастарға дарыту- қазіргі күннің өзекті мәселесі болып табылады. Алысқа ұзамай дайын қалдырған Абай мұрасын оқып, одан тәрбие алып, әр жас оны өзінің рухани ұстазы деп тұтыну керек. Ұлы Абай жырлаған жалпы адамзатқа тән асыл қасиеттер – адамдық пен әділдік, білімділік пен еңбекқорлық, парасаттылық пен зиялылық қазіргі біздің еліміз - Қазақстанымызға өте қажетті қасиеттер. Данышпан Абай «Үйретуден жалықпау» қағидасын ұстай отыра:

«Болмашы кекшіл
Болсайшы көпшіл
Жан аямай кәсіп қыл!» -

деп, адамды адамдыққа тәрбиелей отыра ұлтқа қызмет етуді адам баласының ең басты міндеті, парызы, қасиеті деп санайды.

Ұлы ұстаз, данышпан, философ Абайдың

«...Өсек, өтірік, мақтаншақ,
Еріншек, бекер мал шашпақ –
Бес дұшпаның, білсеңіз.
Талап, еңбек, терең ой,
Қанағат, рақым, ойлап қой –
Бес асыл іс, көнсеңіз»

деген ілімі, бес қағидасы әр азаматтың, әр жастың рухани туы болу керек

Петропавл қаласы
«СҚО облысының ДСБ» КММ
«Солтүстік Қазақстан жоғары медицина колледжі» ШЖҚ КМК
Набиева Гүлзада Нұрахметқызы

АЛЫП ТҮЛҒА

Абай – қазақ халқының, қасиетті қазақ тілінің шешендік бастауы. Абай-қазақ тілінің кең, әдемі бір әдебиет тілі болуға лайықты екенін көрсетті. Қазақ халқы өзінің Абайы арқылы өзінің суретін, сипатын көре алады. Абай – теңдесі жоқ ақын, аса дарынды композитор, асқақ ойшыл философ, қай жағынан алғанда да жаңашыл, қазақ елінің ғана емес тіпті дүниежүзілік мәдениет тарихынан ерекше орын алған ұлы тұлға.

Бейне бір тұрған заңғар шыңда тұлға,

Бір халықтың мерейі – сымбатында.

Ақтарып дана-дария, кемел ойын,

Жаратылған сан ғасыр үн қатуға [1., 115-бет].

Ұлы тұлғаның ұлы туындыларының ұлттық рухани қуат-күшін еселей түсетін қасиеттерін жас буынның оқып - танып, оларды өз жан-дүниесін байытуға, сезімін сұлуландырып, ойын оятуға, тұнып тұрған білім мен тәрбие тұңғығы.

Замандарға нұр шашар жарқылдауы,

Білімнің таусылмайтын алтын нәрі.

Даналықтың өзі ғой асқақтаған,

Аспаннан биік тұрған тау- тұлғалы.

Осы орайда Сұлтанмахмұт Торайғыровтың: «Асыл сөзді іздесең, Абайды оқы, ерінбе, адамдықты көздесең, жаттап тоқы көңілге!» – деуі ұрпаққа Абайды оқыту барысында берілетін білім, өнегелі тәрбие ұшан-теңіз екені айтылады [2, 76 б.]. Абай өзінің кіршіксіз ақ жүрегін тебіrentкен сансыз ойлары тамаша шығармалары, қарасөздері мен жалынды жырларында маржандай төгілдіреді, оның әрбір сөзінен соншама ыстық, соншама жақын леп сезіледі.

Абай үні, Абайдың тынысы – бүгінде теңдік алып, дербес ел атанған, басқа елдермен терезесі тең болған, кең байтақ Қазақстанның, қазақ халқының тынысы. «Өлді деуге сыя ма, ойлаңдаршы, өлмейтұғын артына сөз қалдырған», – деп ақынның өзі айтып кеткендей, Абай бүгін жарқын бейнесімен, жалынды жырымен, нақыл сөздерімен де бізбен бірге жасасып келеді. Өйткені Абай дана – Абай дара қазақта.

Алтын зердей өрнектеп алып ойын,

Бір халықтың асырған абыройын.

Қазақ қандай деп сұрар адам болса,

Даналқты абайдан таны деймін.

Абай – біздің көзімізге көрінбейтін сиқыр бояулардан, бізге естілмейтін құпия дауыстардан тұратын, тұңғыыққа толы заңғар ақын. Ұлы ақынның өлеңдерін оқыған сайын ақиқат бейнелі рух, сезім мен сананың бірлігі көңілге ұялайды. Кейде өмірден безініп, ол да өзіне сүйеніш, тірек болар дүниені іздейді. Сондағы тапқаны - ақындық. Ал өлең – өнер, өнер – дерт, оны туа біткен дарын иесі, шын талант қана өмірге әкеледі.

Тәнті боп бас иелік, таңқалалық,

Абай деген мәңгілік заңғар алып.

Бейне бір сомдап соққан тау шыңындай,

Ішінен ұлылардың таңдап алып.

Ақын әкелген әрбір сөзжүректерге ән болып, әуен болып жетіп жатыр. Оның әндері, өлеңдері таңғы шықтай мөлдір, сырлы әуенді. Міне, адамзат дүниеге әкелген ұлыперзент Абайдың шын бейнесі осындай.

Даласындай мол мұра тұлғалады,

Елі сүйіп ардаққа шын балады.
Абай жыры аралап бар әлемді,
Тоғжан әні тамсана тыңдалады.

Қазақ халқының жарқын болашағы үшін алысып өткен ұлы ақын. Абай – бір елдің белгілі бір ғасырдағы ой өмірінің өрісі мен биігін көрсеткен деуге болады.

Өлген жоқ, өзі жайлы қалып аңыз,
Дана боп, ұлылық боп жаны нағыз.
Ғасырлар келген сайын бар әлемге,
Абай туған ел болып таныламыз.

Кемеңгер Абай кезеңі дәуір артқан, тарих жүктеген міндеттің ұлан-ғайыр кеңдігін де, мән-маңызын да мейілінше терең түсінген. Ол өзінің асқақ идеяға толы, асқақ көркем шығармаларын ермек іздеп, еріккендіктен жазған жоқ, зор әлеуметтік мақсат көздеп жазды. Аса қуатты ақындық таланты, классикалық әдебиеттердің тәжірибесіне иек артуы, уақыт рухын, тарих тамырының соғысын қалтықсыз сезінуі оның сол мақсатына жетуіне мүмкіндік берді. Оның өлеңдері тұнып тұрған өмірлік философия, кеше де, бүгін де, ертең де кәдемізге қажетті ой-тұжырымдар екенін әлем мойындады. Абайдың «Мен жазбаймын өлеңді ермек үшін» деп өзі де айтты [3., 35-бет]. Халқымызды әрқашан өнер-білімге, еңбек етуге шақырса, жалқаулықты, енжарлықты, надандықты сынағаны өз алдында. Осыға тақырыпты өрбіткен Абайдың талай туындылары бар, оларды ұрпағымыз оқып-үйренуде.

Еңбек, ғылым, адамгершілік жер жүзіндегі ұлы, данышпан адамдардың бәрінің де көңіл бөлген мәселелері болды. Міне, бұл мәселелер жөнінде Абай да қазақ даласынан шығып, оларға үн қосып, ұран тастады.

Еңбек туралы Абай көп жазды. Жастардың адам болуы үшін ең алдымен еңбек етуі керек. Ғылымға қол жету де, әлеуметтік өмірде пайдалы жұмыс істеу де, - бәрі де еңбекпен байланысты деген қортынды шығарады. Адамның адамшылығы өз басына емес, көпті сүйген адал жүрегінде деп тұжырымдап, жұртты өнер ғылымға шығарады.

Көңілін өлең кернеген халыққа құлашын еркін сермер жаңа ырғақты, көп өрнекті өлең, ән керек екенін ойлаған Абай, тоқсан толғаулы, терең мағыналы жаңа поэзия жасайды.

Дүние жүзі әдебиет өнерінің қазынасынан, Шығыс пен Батыс мәдениетінен мол үлгі, өнеге алған Абай ғана қазақ поэзиясын басқаларымен терезесі тең дәрежеге көтере алады, мағынасынан жағынан да, түр-формасы жағынан да қазақ өлеңіне түбірлі өзгерістер, жаңалықтар енгізді.

Абай жүрегінен басталған көпір өткен дәуірмен бізді, қазіргі замандастарды ғана емес, басқа халықтарды, басқа әлемді де қазіргі заманда жалғастыруда.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. З.Әкімжанов «Жерұйық», Өлеңдер жинағы, Петропавл қаласы, 1993 – 118 бет.
2. К.Серикбаева, Р. Сейсенбаева «Абай», Алма-Ата: ЕЛ, 1992 – 272 бет.
3. М.Мырзахметов. «Жүрегіңнің түбіне терең бойла», Алматы, Рауан, 1995 – 64 бет.

Гүлғайша ӨТЕПБЕРГЕНОВА
№84 негізгі мектебінің бастауыш
Пәнінің мұғалімі

БАЛАЛАРДЫ КІТАП ОҚУҒА DAҒДЫЛАНДЫРУ

Тек кітап қана алға жылжуды, адамдық шыңына шығуды үйретеді»
Н.Ә.Назарбаев

Кітап – жан азығы. Кітапты оқыған адамның жан дүниесі бай болады. Ал мектеп балаларына кітап оқыту бөлек тақырып. Біз оларды қалай ынталандыра аламыз?

Бастауыш сыныптарға арнайы мектепшілік түрлі сайыстар болып тұрады. Кітапхана тарапынан қызықты сайыстар мен оқырмандарға арналған конференциялар болады. Бірақ бұл аздық етеді деп ойлаймын.

Сондықтан ұстаз бен ата-ана арасында тығыз байланыс болуы керек. Себебі әрбір баланың діңгегі қалай қалыптасады, солай оның білім жолындағы жетістіктері еселене түседі.

Менің балам өздігінен кітап оқу үшін әлі кішкентай, бірақ мен оны кітап оқуға, кітапты сүйюге баули аламын. Кітап балаға түсінікті тілде жазылғанына көз жеткізіңіз. Бала кітап оқуды әдетке айналдыру үшін келесідей әрекеттерді орындауыңыз қажет:

- Ата-аналар балаларына күніне 10-15 минут ДАУЫСТАП оқуы керек (!!!), кітаптағы суреттерді талқылап, кітап жайлы пікірлерімен бөлісуі керек.
- Ата-аналар кітап оқу керек! Баласы ата-анасының кітап оқығанын көрсе, өзі де қызығып, оқитын болады.
- Баланың айналасын кітаптар қоршағаны жақсы, бірақ бұл үйге жүз кітап сатып алу керек деген сөз емес. Балаңызбен жергілікті кітапханаға барып (мүмкіндік болса, кітаптар дүкеніне барып), уақыт өткізуге болады. Кітапханада баланы кітаптармен таныстырып, мазмұнын талқылап, осы жолы үйге қандай кітапты, келесі жолы қайсысын алатындарыңызды бірге шешуге мүмкіндік аласыздар.

Баламен кітапты қалай оқу керек?

Күнделікті дауыстап кітап оқып үйренбеген жандарға ертегілер мен оқиғаларды дауыстап оқу таңсық, жат нәрсе болып көрінуі мүмкін. Кітап оқу сізге жат көрінгенімен, кітап оқуды жақсы көрмесеңіз де, балаңызға кітап оқудан бас тартпаңыз. Балалар кітап оқығанды ұнатады, олар оқығаны тыңдап отырғанда көп қиялдайды, сондықтан сізді сынамайды. Бала қай жасында кітап оқуды бастауы керек? Балаға туылған күннен бастап кітап оқу маңызды. Балаларға дауыстап оқыңыз, ән айтыңыз, кітаптардағы суреттерді көрсетіңіз. Бала үшін кітап ата-анасын еске түсіретін болады. Ең жақын жандары болып табылатын ата-аналары үшін кітаптың маңызды екенін көрген бала, кітапты жақсы көре бастайды, мұқият тыңдап, сіз оқыған кітаптардан ләззат ала бастайды. Ата-аналарға кеңес. Кітапты қалай оқу керек?

- Мамандар балаға 3 айлық кезінен кітап оқи бастауға кеңес береді.
- 1 жасқа дейінгі сәбиге кітап оқу кезінде оны алдыңызға алғаныңыз жөн. Дамуға арналған кітап-ойыншықтың беттерін бірге ауыстырып, әрбір беттегі суреттерге жеке тоқталғаныңыз дұрыс.
- Уақыт өте келе беттері қалың кітаптарды интерактивті кітаптарға ауыстыруға болады.
- Суреттері бар кітапты оқу кезінде суретті нұсқап, атын айтыңыз, сол кезде бала сөз бен суреттің бір екенін түсініп, екеуін байланыстырады. Сондай-ақ, баланың сөздік қорын кеңейтуге септігін тигізеді.
- Кітап оқу барысында басты кейіпкерге тән мінез-құлық пен дауыстарды сомдауға ұялмаңыз. Қасқыр болса-қасқырша ұлып, ит болса-үріп, қыңсылуға болады.
- Кітап оқуға отырған кезде баланың көңілін бөлетін басқа заттарды (ұялы телефон, теледидар т.б.) алып тастаңыз.

Иә, келешек ұрпақ кітап оқудан тыс қалмау керек. Әрине , балалардың көңілін аударатын ақпарат жүйелері: теледидар, радио, компьютер жеткілікті. Бұлардың адам өміріне қажеттілігі

орасан зор екені сөзсіз. Осы ақпарат жүйелерімен қоса балаларды кітап оқуға да жастайынан баулысақ ұтылмас едік, ұтар едік. Жалпы, кітап баланың ой-өрісін жетілдіріп, білімін арттырады. Рухани байлық кітап оқу арқылы молаяды.

Еліміздің болашағы білімді жастардың қолында. Білім қайдан келеді? Кітаптан аламыз. Сондықтан кітап оқып, оқытыпта үлгергеніміз абзал.

Гүлғайша ӨТЕПБЕРГЕНОВА
№84 негізгі мектебінің бастауыш
Пәнінің мұғалімі

ЕШКІМДЕ, ЕШҚАШАН ҰМЫТЫЛМАЙДЫ

Мақсаты:

- Болашақ ұрпақтың Ұлы Отан соғысы жылдары ата-бабаларымыздың асқан ерліктерін, қажымас еңбектерін ұмытпай, олардан үлгі алып, өз еліне, өлкесіне деген сүйіспеншілігін, махаббатын, патриоттық сезімін ояту.
Көрнекілігі: слайд, плакат, фотосуреттер, батырлардың кітабы
- **Сабақтың түрі:** ашық альбом

Сабақтың барысы:

Слайд

Мұғалім:

Құрметті оқушылар бүгінгі ашық сабағымызды ерлікпен жеңіске ата-бабаларымызды еске алу мақсатында «ЕШКІМДЕ, ЕШҚАШАН ҰМЫТЫЛМАЙДЫ» аталуда.

Жеңіс деген - жақсылықтың сыңары,

Жігер менен құштарлықтың құралы.

Күрескердің арманы мен ұраны,

Қуанышпен мерекенің бұлағы.

Мұғалім: Адамзат тарихында дүниені дүр сілкіндірген, әлемді таң қалдырған талай оқиғалар өтті. Бірақ солардың ішінде қайғы мен қуаныш жасын қоса жұтқызған Ұлы Отан соғысындағы теңдесі жоқ жеңістің орны бір бөлек. Ұлы Отан соғысының шежіресі мыңдаған ұлдар мен қыздардың қанымен жазылған қасиетті тарих. Бұл шежіре аласұрған фашизмнің ашкөз қорқаулығы, қандыбалақ қиянаты, адамдарының баға жетпес қажыры мен қайраты, ерлігі, елдік намысы жыр болған өшпес тарих.

1-оқушы (Аруна): Фашистік Германия 1941 жылы 22 маусымда соғыс жарияламастан, тұтқиылдан КСРО-ға шабуыл жасады. Суық хабар сол күні-ақ әйгілі диктор Левитанның қуатты үнімен тарады. Ұлы Отан соғысы басталды.

2-оқушы (Нұрдәулет): Тарихта Ұлы Отан соғысындай қасіретті соғыс болған емес. Соғыста 27 миллионнан астам кеңес адамы қаза тапты. Соның ішінде 410 мыңы қазақстандықтар болатын.

3-оқушы (Айдын): 41-жылдың июні,

Күндердің қауырт қиыны.

Тарықты елдің базары,

Соқты да соғыс құйыны.

Орман да көкпен таласқан,

Өксіді өмір, ақ аспан.

Қан-жоса боп қара жер,
Қақырап түсті қара аспан.

4-оқушы (Назерке): Жаныштап ажал ызғары,
Қайғыдан жүрек мұздады.
Қаусатып кетті қарттарды,
Қартайтып кетті қыздарды.

5-оқушы (Аруна): Үй сайын қайғы, нала, зар,
Таусылып бітті жаны аздар.
Мұржаға қара қарғаша
Үйілді қара қағаздар.

Мұғалім: Ұлы Отан соғысында 600 мыңнан астам отбасы қара қағаз алып, қайғының уын жұтты.

1-оқушы (Айдын): Бұлт басты, ашық сәні, қашты аспанның,
Жоғалсын заты бұлай бас қосқанның.
Анаға ең ауыр күн тіршілікте
Боздап кеп боздағымен қоштасқан күн.

2-оқушы (Назерке): Аналар уайымдаса, уайымдасын,
Сұм соғыс кімге бақыт дайындасын?
Қайғыдан кәрі таулар қап-қара боп,
Жеткізді жерге дейін қайың басын.

3-оқушы (Нұрдәулет): Жабады, дала төсін, нала, қайғы,
Шын қайғы жас-кәріге қарамайды.
Қып қызыл көлдің бетін, сұңқылдаған
Аққулар қанатымен сабалайды.

4-оқушы: (Айдын) Күннің де жүзі қызыл күңіренген,
Иттердің ұлуы көп күндегіден.

Қан шапшып қауызынан райханның
Еменнің жас тамып тұр діңгегінен.

5-оқушы (Аруна): Жас бала дір-дір етті мұны көріп,
Жіберді төгіп-төгіп мұңын берік.
Қоштасу, Тілеу, Қайрат беру...
Дүние кетті бір сәт күңіреніп.

Мұғалім: Отан Ана жылағанда шерленіп,
Тапжылмастан шөгеді екен жерге бұлт.
«Қара бұлтты қақ жарайық» деді де,
Қолдарына қару алды ерленіп.

Көрініс: «Қоштасу»

Ана (Аруна): - Сен кетсең солды гүлім, өшті үнім,
Жайылар қос қолым мен қос бұрымым.
Келгенше қайта айналып, кім бар, кім жоқ,
Тапсырдым бір құдайға, қош құлыным!

Бала (Нұрдәулет): - Қайтармын соғыстан қол босағасын,
Сенемін сен үмітпен тоса аласың.

Майданға кіргеннен соң хат салармын,
Жылама қош болып тұр, қош анашым!

Мұғалім: Аналар тілек айтты қол жайысты,
Қарлығаш ұясынан зарлай ұшты.
Ерлердің екпінінен дауыл тұрып,
Қалың қол табанында жер қайысты.

Ән: О, аналар, осындайсың бәрің де! (Әуеннің 1 шумағы ойнайды)

Құрметті оқушылар бүгінгі ашық сабағымызды осымен аяқтаймыз. Ешқашан, ешкімде ұмытылмақ емес. Бабабаларымыздың қанымен келген жерімізді қорғауға міндеттіміз.

Алматы қаласы, Түрксіб ауданы
№31 Ж.Б.Б. мектебінің
әлеуметтік педагогы
Уйсінбаева Жанат Сәкенқызы

«Қайырымды жүрек- жомарт қол» қайырымдылық акциясы

Қазақтың жақсы қасиеттерінің асылы - жомарттық, кеңпейілдік. Жомарт болу -өзінде барды әр адаммен шын жүректен бөлісу. Жомарт болу -өзінде барды әр адаммен шын жүректен бөлісу. «Жылуы жоқ үйден без, қайырымы жоқ биден без», - дегендей қайырымдылық, адамгершілікті биік ұстап, кісілікті ту етіп, көкірегі қаяулы, жаны жаралы жанның жасын сүртіп, жылы лебізін аямай, қолдан келген жәрдемін ұсынып, достық пейілдерін танытуға үлес қоса білуге атсалысқан Алматы қаласы Түрксіб ауданы №31 жалпы білім беретін мектебінің ұжымы.

Ізгі қайырымды істер жасау арқылы балалардың ризашылығы пен алғыстарын ала отырып, үлкен - кішіге деген сүйіспеншілігін, сыпайылық қарым - қатынасын дамытуға тәрбиелеу №31 жалпы білім беретін орта мектебінде жалғасын таба білді.

Осыған орай қашықтықтан оқыту кезінде басты мақсаты – күнкөрісі төмен көпбалалы және тұрмысы қолайсыз отбасылардан шыққан балаларға және басқа санаттағы көмекке мұқтаж балаларға әлеуметтік көмек пен қолдау көрсету мақсатында мектеп ұжымы мектебіміздегі жағдайы төмен және көпбалалы отбасы балаларына оқу компьютерлерімен және бірнеше оқушылардың телефондарына интернет желісіне қосыла алатындай тарифтік бірліктер салынды сонымен қатар мен азық-түлік корзинасын таратылды .

Манғыстау облысы. Мұнайлы ауданы
Атамекен «№12 жалпы білім беру
орта мектебі» КММ
О «Ә» сыныбы мұғалімі
Ниязбекова Анар Адилхановна

Эстафедальық ойындар

Сабақтың мақсаты:

- 1) Дененің жылдамдық, ептілік, иілгіштік, төзімділік күш сапалық, қасиеттерін дамыту.
- 2) Дене даярлық сапасын арттыру.
- 3) Ойын арқылы дене жүктеме жаттығуларын үйлестіру.

Керекті құрал- жабдықтар: Секіртпе, гимнастикалық орындық, доптар, эстафеталық таяқша.

Дайындық бөлімі

Сынып оқушыларын сапқа тұрғызу, мәлімдеме қабылдау, сәлемдесу.

Оқушылардың спорттық киіміне, сабаққа дайындығына мән беру.

Өтілетін сабақ тақырыбы мен жаттығулар ретімен танысу.

Қысқа, нұсқа түсінікті етіп баяндау.

Саптық жаттығу элементтерін қайталау

Саптағы пәрмен бойынша саптық элементтерді қайталау

А) Орнында оңға, солға бұрылу, кері айналу. Денені тік ұстау. Саптық элементтерді дұрыс орындалуын қадағалау.

Б) Секіре оңға, солға бұрылу. Секіре орындау.

В) Сапқа тұру жаттығу ойындары. Белгі бойынша орын ауыстыру, қайта сапқа тұру.

Жүру бағытында орындалатын жаттығулар

А) Екі қолды жоғары көтере, аяқтың ұшымен жүру.

Б) Қолды белге, аяқтың өкшесімен жүру.

Денені тік ұстау, жоғары созылу.

В) Қолды белге, жартылай отырып жүру.

Г) Сызық бойымен шапшаң бағыт өзгерте жүру. Көрсетілген сызық бойымен шапшаң жүру.

Жүру бағытында орындалатын жаттығулар

А) Жеңіл жүру 3 рет айналу

Бір қалыпты жүгіру.

Б) Аяқты алға сермеп тізені көтере жүгіру

Екі қолды алға соза тізені жоғары жүгіру

В) Аяқты артқа сермеп жүгіру. Екі қолды алақанды сыртқа қарай қойып жүгіру.

Г) Оң иық және сол иықты алға бере серпіле жүгіру.

Оң бүйір және сол бүйір алға бере жүгіру.

Д) Бағыт өзгерте жүгіру. Диагональ бойынша жүгіру.

Ж) Екпіндей келе үдете жүгіру

Мұғалімнің пәрмені бойынша жүгіру.

З) Екпіндей келе серпіле секіру. Үш адым жасай серпіле секіру.

Жай жүріп демді қалпына келтіру .

Тыныс алу реттеу жаттығулары.

Жалпы дамыту жаттығулары

Н.Т. екі қол белде

1-2 басты оңға, солға бұру

3-4 артқа алға иілу 4 рет. Кеудені түзу, тік ұстау.

Н.Т. екі қол иыққа

1-2 алға айналдыру

3-4 кері айналдыру 4 рет Иық бұлшық еттеріне жаттығулар.

Н.Т. Оң қолды жоғары көтере, ауыстыра серпілу.

1-2 оң қол серпілу.

3-4 сол қол серпілу 4 рет Серпіле қолды ауыстыра орындау.

Н.Т. екі қолды кеуде тұсына қойып алға және жанға 4 рет серпілу 4 рет Денені тік ұстау, қолды түзу ұстау.

Н.Т. Қол белде, белді оңға қарай 4 рет, солға қарай 4 рет айналдыру 4 рет Толық орындау.

Н.Т. оң қолды белге, сол қолды жоғары көтеріп.

1-2 оңға қарай иілу,

3-4 солға қарай иілу 4 рет Қолды ауыстырып мүмкіндігінше төмен иілу,

Н.Т. екі қол белде.

1-2 алға қарай иілу

3-4 қайта оралу 4 рет

Қол тізеде, ішке қарай 4 рет, сыртқа қарай 4 рет айналдырамыз 4 рет Толық айналдыру.

Аяқ алшақ ашамыз 4 рет сол аяққа отырып тұрамыз, 4 рет оң аяққа отырып тұрамыз, 4 рет

Жартылай отырып, қайта бастапқы қалыпқа оралу.

Н.Т. отырып тұру жаттығулары

1-2 қолды алға созу

3-4 қолды желкеге қою 4 рет Толық отырып тұру.

Н.Т. оң аяқ 10 рет секіру, сол аяқ 10 рет секіру, қос аяқпен 10 рет секіру, 4 рет Серпіле секіру.

Тыныс алу реттеу жаттығулары 4 рет

Негізгі бөлім:

Сыныпты сапқа тұрғысу, санау арқылы екі топқа бөліну. Ұлдар мен қыздар тобы тең болуына мән беру.

Өтілетін эстафета ережесін түсіндіру, көрсету.

Қорытынды бөлім:

Оқушылар сапқа тұру, қорытындылау:

Сабаққа қысқаша талдау жасау, бағалау.

Үйге тапсырма беру.

Жіберілген қателіктерімен кемшіліктерді айту.

Алматы қаласы, Түркісіб ауданы
С.Сейфуллин атындағы №74 жббм
директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары
Батырбекова Раушан Асылқызы

Қашықтықтан оқыту-тығырықтан шығудың жолы

«Қиындықты сен жеңбесең, қиындық сені жеңеді» деген Мырзатай Жолдасбековтың ойы қазіргі кезеңге дәл айтылған тәрізді. Сондықтан қиындықты жеңуді мақсат еткен еліміздегі ұстаздар қауымы 4-тоқсанды жаңа форматта бастап кеткені бәрімізге мәлім.

Қашықтықтан оқыту – оқушы мен мұғалімнің қашықтан өзара іс-қимылы кезінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды және телекоммуникациялық құралдарды қолдана отырып жүзеге асырылатын оқыту екендігін де білеміз. Қашықтықтан білім беру, білім алушылардың үлгерімін ағымдық бақылау оқу жұмыс жоспарына, академиялық күнтізбеге және оқу бағдарламаларына сәйкес жүзеге асырылады. Қашықтықтан оқытудың

технологияларын пайдалана отырып оқыған оқушылар өз бетімен білім алуға бағыталады және оны жүзеге асыруда ізденіспен, шығармашылықпен жұмыс жасауына мүмкіндік туындайды. Бұл үшін біздің С.Сейфуллин атындағы №74 жалпы білім беретін мектепте қашықтықтан оқыту жүйесінің чаттары, Kundelik.kz, BilimLand білім платформалары колданылуда. Электрондық пошта бойынша хат алмасу арқылы да ұйымдастырылады. Жаңа форматта оқытуда қиындықтар туындаған жоқ, керісінше оқушылар мен ата-аналар қашықтан оқыту үдерісіне тез үйреніп, оқушының іздену жұмысына мүмкіндік жасауда.

Оқытушының кеңесі– қашықтықтан оқытуды орындаудың міндетті шарттарының бірі. Мектеп директоры М.Ш. Алтынованың басқаруымен әр сынып бойынша ұйымдастырылған білім чаттарын, оқушыларға берілетін оқу тапсырмаларын бақылау мақсатында әр сыныптың чаттары директордың оқу ісі жөніндегі орынбасарлары Р.А. Батырбекова, Ж.М. Садықова, А.С. Юсупова, Г.А. Билибаеваларға бөлініп, қадағалау жұмысы жүктелген. Мектеп басшысы Мақсат Шаймерденқызының нұсқауымен бақылау-кеңес беру жұмыстары жүйелі түрде жүргізіледі. Әр сабақтың қызықты әрі оқушының жас ерекшелігіне сай тапсырмалармен толықтырылуына, оқшылардың сабаққа түгел қатысуына, тапсырмалардың қолжетімді болуына бақылау мектеп әкімшілігі тарапынан жүргізіледі. Әр сынып бойынша сабаққа оқушылардың белсене қатысуы негізге алынады. Басты мақсат оқушылардың сабаққа 100 % қамтылуы болып табылады. Бұл жұмыс күнделікті мектеп басшы М.Ш. Алтынованың жіті қадағалануында, мәселелер туындаған жағдайда бірден шара қолданылып, түзетілу жұмыстары жүргізіледі. Ата-аналармен де тығыз байланыс орнатылған. Бір күнгі жұмыстың жүргізілуі сол күннің соңында мектеп басшысының ұйымдастыруымен директордың орынбасарларымен бірге конференция ұйымдастырылып, талқыланады. Оқушылар мен мұғалімдерден кері байланыс ұйымдастырылып, қиындық тудырған мәселелер бойынша келесі қадамдар жасалып, қиындықтан шығу мәселелері қарастырылады.

Қашықтықтан оқыту барысында мұғалім оқушының жұмысын, жеке қызығушылықтары мен сұраныстарын ескереді. Мұғалім оқушыға арналған өзіндік жұмыстарды ұйымдастырумен шұғылданады. Осыған байланысты қашықтықтан оқытуда білім беру сапасын бақылауды дұрыс жүргізу және жүзеге асыру мәселесі туындайтыны анық. Сондықтан біз мектеп әкімшілігі осы бағыттағы жұмыстарды белсенді түрде жүзеге асырып отырмыз. Әр пән мұғалімінің оқушының өз бетімен жұмысын ұйымдастыруы жіті бақылауда болып, оқушының өз бетімен білім алуына барлық мүмкіндіктер қарастырылған .

**Даутова Д.Р. Учитель географии
КГУ «Балтабайская средняя школа с ДМЦ»
Алматинская область, Енбекшиказахский район
село Балтабай**

Раздел долгосрочного плана: 3. Физическая география 3.3. Гидросфера	
Тема урока	Проблемы Мирового океана
Цели обучения, которые достигаются на данном уроке	7.3.3.8 - группирует проблемы Мирового океана и предлагает пути их решения

Цели урока	- выявить особенности и сгруппировать проблемы Мирового океана - предложить пути решения проблем Мирового океана - придумать технологию по конкретной проблеме МО	
Уровень мыслительных навыков	анализ, синтез	
Критерии успеха	• все: группируют проблемы Мирового океана и предлагают пути их решения • многие: выясняют причины возникновения проблем Мирового океана; • некоторые: предлагают свою технологию по конкретной проблеме	
Языковые цели	<u>Лексика и терминология, специфичная для предмета</u> Океан, загрязнение, бытовые отходы, нефть и нефтепродукты, пестициды, органические соединения, неорганические соединения <u>Полезные фразы для диалога:</u> Я считаю... Возможно, в ближайшее время... В будущем... может быть... Исследуя..... Причина образования проблем в Мировом океане.....	
Привитие ценностей	Национальная безопасность и глобальное участие нашей страны в решении общемировых и региональных проблем; воспитать уважительное отношение к окружающей природе залога здорового поколения, охрана окружающей среды; Привитие школьных ценностей осуществляется в ходе групповых работ (взаимоуважение).	
Межпредметные связи	Экология, химия, биология	
Навыки ользования ИКТ	используется интерактивная доска и презентация в качестве визуализации материала, просмотр видеоролика «Загрязнение МО»	
Предварительные знания	6 класс «География» Материалы подраздела «Гидросфера»	
Ход урока		
Запланированн ые этапы урока	Запланированная деятельность на уроке	Ресурсы
Начало урока 2 мин	1.Приветствие. Настрой на урок. Создание колоборативной среды Прием «круг радости» 2.Объединение в группы по карточкам Бентос Планктон Нектон 3. Задания для предварительных знаний «Учитель – ученик» (мяч). <i>Диалоговое общение. ФО: Комментарии учителя.</i>	Заранее приготoвлeнн ые карточки с делением
3 мин		

3 мин	- Самый большой по площади?(Тихий) - Самый холодный?(Северный-Ледовитый) - Наибольшая протяжённость с запада на восток?(Тихий) - Экватор не пересекает?(Северный-Ледовитый) - Самый маленький по площади?(Северный-Ледовитый) - Самый древний? (Тихий) - Глубочайший Марианский желоб находится в...? (Тихом океане)	Видеоролик «Загрязнение Мирового океана» https://www.youtube.com/watch?v=igJe9pne7nM									
2 мин	- Разделяет и соединяет берега пяти континентов?(Тихий) - Самый беспокойный и грозный?(Тихий океан) - Самый изученный и освоенный? (Атлантический) Целепологание. Определение учащимися темы и целей урока. Просмотр видеоролика «Загрязнение Мирового океана» 4. Актуализация мыслительной деятельности. Прием «Корзина мыслей, понятий...» <i>Выделяю ключевое понятие «Мировой океан и его проблемы» и предлагаю учащимся за определенное время выписать как можно больше слов или выражений, связанных, по их мнению, с предложенным понятием. В результате, на доске формируется кластер (пучок), отражающий имеющиеся у учащихся знания по данной конкретной теме.</i>										
Середина урока	Задание № 1. <i>Групповая работа</i> Составить концептуальную карту на тему «Проблемы МО». Опираясь на материалы интернета и учебника выявите проблемы Мирового океана и сгруппируйте их. Оценивание: Группа, защитившая свою работу, оценивается по дескрипторам. Взаимооценивание приемом «Карусель»	Флипчарт Текст учебника Маркеры Ссылки на интернет ресурсы: http://www.grandars.ru/student/mirovaya-ekonomika/problema-mirovogo-okeana.html https://geographyofrussia.com/problemamirovogo-okeana/ http://greenologia.ru/eko-problemy/gidrosfera/mirovogo-okeana-planety.html Фишбоун Маркеры Учебник «Атамура 2017г» Физическая карта мира Интернет ресурсы									
7 мин	<table><tr><th>Критерий оценивания</th><th>Дескриптор</th><th>+/-</th></tr><tr><td rowspan="2">Выявляет проблемы МО и группирует их</td><td>Выявляет проблемы МО</td><td></td></tr><tr><td>Группирует проблемы МО на 4</td><td></td></tr></table>		Критерий оценивания	Дескриптор	+/-	Выявляет проблемы МО и группирует их	Выявляет проблемы МО		Группирует проблемы МО на 4		
Критерий оценивания	Дескриптор		+/-								
Выявляет проблемы МО и группирует их	Выявляет проблемы МО										
	Группирует проблемы МО на 4										
5 мин	Задание № 2 <i>Групповая работа</i> Используя метод «Фишбоун» составить исследовательский проект и предложить свои пути решения проблем Мирового океана и придумать свою технологию по конкретной проблеме МО Оценивание: Самооценивание на основании дескрипторов Взаимооценивание - прием «Две звезды, одно пожелание»										
15 мин	<table><tr><th>Критерий оценивания</th><th>Дескриптор</th><th>+/-</th></tr><tr><td rowspan="3">Составить исследовательский проект</td><td>1. Составляет исследовательский проект</td><td></td></tr><tr><td>2. Выдвигают факты по каждой проблеме</td><td></td></tr><tr><td>3. Предлагает пути решения проблем МО</td><td></td></tr></table>	Критерий оценивания	Дескриптор	+/-	Составить исследовательский проект	1. Составляет исследовательский проект		2. Выдвигают факты по каждой проблеме		3. Предлагает пути решения проблем МО	
	Критерий оценивания	Дескриптор	+/-								
Составить исследовательский проект	1. Составляет исследовательский проект										
	2. Выдвигают факты по каждой проблеме										
	3. Предлагает пути решения проблем МО										

5 мин		4.Предлагают свою технологию по конкретной проблеме		
Конец урока 2 мин	 <i>Рефлексия Метод «Острова».</i> Карта островов вывешивается на доске и ученики выходят к карте и крепят свой стикер в соответствующем районе карты, который отражает душевное, эмоционально-чувственное состояние в конце урока.			Стикеры Карта островов
1 мин	Домашнее задание: написать эссе на тему «Вклад Казахстана в принятия решений проблем МО»			СМИ Интернет ресурсы

Косбергенова Алтынай Тураровна
Директордың ғылыми істер жөніндегі орынбасары
Ш.Уәлиханов атындағы №12 мамандандырылған гимназия
Алматы қаласы, Медеу ауданы

Қашықтықтан оқытуға бейімділік.

Бүгінгі әлем дамуының бет алысы білім беру жүйесінен өзгерістерге бейімделуді талап етеді. Елімізде төтенше жағдай жарияланғаннан кейін оқушыларға білім беру қашықтықтан оқыту форматына көшті. Сәйкесінше өз шәкірттеріне сапалы нәтижелі білім беруді мақсат еткен әр ұстаз өз тәжірибесін жаңашылдық арнасына бағыттап, әр әдісін тиімді қолдануға кірісіп кетті.

Алматы қаласы Медеу ауданы Ш.Уәлиханов атындағы №12 мамандандырылған гимназияның білікті, шебер ұстаздары бұл жағдайға бейімделіп, қашықтықтан оқытуда сапалы білім беру үшін Bilim Land, «Дарын» онлайн, Күнделік.кз секілді платформаларды қосымша қолданады. Көптеген ұстаздарымыз ақпараттық- технологияның мүмкіндіктерін тиімді қолдануда, жеке әлеуметтік желілер арқылы да оқушыға сапалы білімді жеткізуде онлайн сабақтар түсіріп, әр оқушымен жеке жұмыс жасауға көңіл бөледі. Осындай сан қырлы әрі күрделі мәселелерді жүзеге асыруда мұғалім, оқушы, ата-ананың атқарар рөлі орасан. Бұл жағдайда оқушыны қашықтықтан оқытуға бейімдеу, оқу үрдісінің барысын қадағалау, тапсырмаларды орындау барысында, өз бетімен бақылау-пысықтау жұмыстарын орындау жөнінде ұстаздар тарапынан ұсыныстар беріліп отырады. Бұл ретте қашықтықтан оқыту жүйесінің әдістерінде көрсетілгеніндей, көңіл-күй, психологиялық қарым-қатынас бой көрсетеді. Гимназия психологтары оқушылар мен ұстаздарды, ата-аналарды психологиялық қолдау және кеңес беру әдістерін және түзету, алдын-алу жұмыстарын жүзеге асыруда. Оқу

үрдісінің қашықтықта жүргізілуі баланың күн тәртібін реттеуден басталуы тиіс. Бұл жағдайда ата-аналармен бірлесе отырып, оқушының тайм-менеджмент туралы білулеріне, қолданулары туралы кеңестер қашықтық оқыту басталғанға дейін берілді.

Қашықтықтан оқытуды ұйымдастыру үшін ең алдымен ата-аналарға түсіндіру жұмыстары жүргізілетіні анық. Қашықтықтан білім алуға керекті құрылғылардың болуы да аса маңызды. Осыған орай, гимназияда оқушылардың электронды құрылғылар арқылы байланысқа мүмкіндіктері анықталып, оқушыларды қамтамасыз ету шаралары қарастырылды. Мұғалім, оқушы, ата-ана өзара байланысы қашықтықтан оқытуда сапалы білімді алуға көп септігін тигізеді. Жалпы ата-аналар үшін өткізілген онлайн жиналыстарында білім беру қадамдары да түсіндірілді.

Қазіргі уақытта қашықтықтан оқытудың бейімделу сатысынан өтіп, білім алуға қадам жасалынып кетті. Осыған орай, ұстаздарымызда өз тәжірибелерімен бөлісіп, жаңашыл әдіс-тәсілдерді тиімді қолдану үшін әртүрлі вебинар, онлайн-конференцияларға қатысып, қыр-сырын меңгеруге аса жауапкершілік танытуда.

Әр баланың бойында табиғат берер ерекеше қабілеті, дарындылығы болады. «Бұлақ көрсең көзін аш»- дегендей, осындай баланың бойындағы дарындылық қасиетін дамыту мұғалімдердің кәсіби біліктілігіне және ата-ананың балаға баса назар аударып көңіл бөлуіне байланысты екендігі айдан анық. Сонымен қатар гимназия оқушылары оқытылатын пәндерден қашықтық олимпиадаларына белсене қатысып жатыр. Атап айтсақ, әр пән бойынша КИО олимпиадасы, жаратылыстану-математикалық бағыттағы жас өспірімдер арасындағы юниорлық олимпиада, халықаралық Мир-Олимпиад, А.Байтұрсынов атындағы республикалық олимпиадасы т.б. сайыстарда оқушыларымыз белсене қатысып, жүлделі орындардың иегері атанды. Мұндай интернет олимпиадалар оқушылардың үлкен қызығушылығын тудырады. Тапсырмалары қызықты, сан алуан және олимпиаданың ең тиімді жері – оқушылар өздерінің білім деңгейлерінің бірден анықтай алатындығы. Аталған олимпиадалар сайыс түрінде берілсе де, оқушылардың танымын, білімін одан әрі жетілдіреді. Өйткені, оқушылар сабақ барысында алған білімдерін шыңдайды, тексереді, салыстырады.

Оқушыларға арналған олимпиадалардан басқа, мұғалімдерге арналған онлайн жүйесінде өтетін сан алуан семинарлар, конференциялар, сабақтар ұйымдастырылып, өткізу іс-шаралары жүзеге асып жатыр.

Қазіргі мектеп жасындағы балалар қай сыныпта оқыса да, қай жаста болса да өзінің кім болатынын, қандай адам болатынын армандайды және өмірден өз орнын табуды мақсаты деп санайды, сондай-ақ өзінің айналасынан дұрыс бағдар беретін ақыл-кеңес күтеді. Сондықтан оқушының рухани өсуіне жағдай туғыза алатын, жаңалықтарды қабылдауға даяр, өз әрекетіне өзгеріс енгізе алатын педагогтар және оған ықпал етіп көмектесетін ата-ана ғана бүгінгі қоғамның мүддесі мен әр баланың мүддесінен шыға алады.

Тұңғыш елбасымыз Н.Ә. Назарбаев жолдауында айтқандай: «Болашақта өркениетті дамыған елдердің қатарына ену үшін заман талабына сай білім қажет». Қазақстан Республикасы «Білім туралы» Заңының 8-бабында «Білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі – оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» деп атап көрсеткен. Сондықтан, қазіргі даму кезеңі білім беру жүйесінің алдында оқыту үрдісінің технологияландыру мәселесін қойып отыр. Оқытудың әртүрлі технологиялары сарапталып, жаңашыл педагогтардың іс – тәжірибесіне, мектеп өміріне енуде.

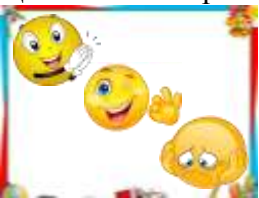

Нұрғали Гүлжазира Ергенбайқызы
№19 ЖОББ мектебінің қазақ тілі мен әдебиеті
пәндерінің мұғалімі, Орал қаласы, БҚО

Абай Құнанбаев «Жетінші қара сөз»
(6-сынып)

Ұзақ мерзімді жоспардың тарауы	Абайды оқы, таңырқа!	Абай Құнанбаев
Осы сабақта қол жеткізілетін оқу мақсаттары	6.3.2.1 кейіпкерлер жүйесінің заманауи жаңашылдығын өзара салыстырып баға беру.	
Сабақ мақсаттары	Қара сөзді оқып мағынасын түсінеді. Қара сөзде көтерілген мәселенің бүгінгі заманмен өзара байланысын салыстырады. Кейіпкерлерге жаңаша көзқарас тұрғысынан баға береді.	
Бағалау критерийі	Шығармадағы кейіпкерлерге заманауи тұрғыдан салыстырып, баға беру	
Тілдік мақсат	Сөздер мен сөз тіркестер: мінез, жан, тән, сенім Пән лексикасы және терминология: Диалог және жазылым үшін қажетті сөз тіркестер: менің ойымша....., мен оны былай түсіндіремін....., себебі....., оған мынандай дәлел келтіре аламын.....,	

	мәселенің шешу жолдарын ұсынар болсам,....., қорыта келе,.....														
	Талқылауға арналған сұрақтар: Абай неліктен тән құмарлығы мен жан құмарлығын салыстырады?														
	Не себепті деп ойлайсыз?														
	ишара: . Ізет білдіру, қолпаштау														
Құндылықтарға баулу	Еліміздегі ұттық құндылықтарға құрмет Өзгенің көзқарасына сыйластық Қарым-қатынас жасау														
Пәнаралық байланыс	Бейнелеу өнері,														
Алдыңғы оқу:	Абай туралы, оның шығармашылығы туралы мағлұматтар														
Жоспар															
Уақыты	Жоспарланған жаттығу түрлері		Ресурстар												
Басы 5 минут	Ширату. Қызығушылықты ояту Сұрақтар: Қара сөз дегеніміз не? Абайдың неше қара сөзі бар? Бірінші қара сөзінде не туралы айтылған?		https://bilimland.kz/kk/courses/audiochrestomathy/10-synyp/poehziya/lesson/25-murat-mongkeuly-ush-qiyau												
Ортасы 5 минут 10 минут	ЖЖ 1- тапсырма Тыңдалым тапсырмасы. Білім лендтен Абайдың қара сөзін тыңдау. Дескриптор. - Мәтінді мұқият тыңдау. - Мәтіннен тірек сөздерді жазу - Айтылған негізгі ойды анықтау ТЖ 2-тапсырма І топ «Кейіпкер кестесі» арқылы Абай қара сөзіндегі кейіпкерлер бейнесіне салыстырмалы талдау жасау.		презентация http://adebiportal.kz/web/viewer.php?file=/upload/iblock/66b/66bf893db8d08773c12bacd971f13382.pdf&ln=kz												
12 минут	<table><tr><td>Кейіпкер</td><td>Шығармадағы іс-әрекеті</td><td>Ерекшелігі</td><td>Біздің көзқарасымыз</td></tr><tr><td>1-адам</td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>2-адам</td><td></td><td></td><td></td></tr></table> ІІ топ «Балық қаңқасы» арқылы 7 қара сөзде көтерілген мәселені анықтайды. Мәтін мазмұны бойынша: Балықтың басына: зерттелетін, қаралатын, талқыланатын тақырып жазылады. Оң жақ қабырға сүйектеріне: анықтаған проблема себептері,		Кейіпкер	Шығармадағы іс-әрекеті	Ерекшелігі	Біздің көзқарасымыз	1-адам				2-адам				
Кейіпкер	Шығармадағы іс-әрекеті	Ерекшелігі	Біздің көзқарасымыз												
1-адам															
2-адам															

10 минут 3 минут Соңы	тақырыптың негізгі мазмұндары мен түсініктері жазылады. Сол жақ қабырға сүйектеріне: проблемаларды шешу жолдары, карама-қайшылық тудырушы кедергілер жазылады. Балықтың құйрығына: анықталған жұмыстың нәтижесі мен талданған тақырыптың қорытындылау сұрағына жауап жазылады. III топ Абай шығармаларын салыстыру арқылы <table border="1" data-bbox="309 423 1214 797"> <tr> <td>Тапсырма</td><td>Абай «Ғылым таппай, мақтанба» өлеңі</td><td>Жетінші қара сөз</td></tr> <tr> <td>Тірек сөздер</td><td></td><td></td></tr> <tr> <td>Негізгі ой</td><td></td><td></td></tr> <tr> <td>Бүгінгі ұрпаққа берген ақын аманаты (1 сөйлем)</td><td></td><td></td></tr> <tr> <td>Ортақ ой (1 сөйлем)</td><td></td><td></td></tr> </table> Дескриптор Білім алушы -Берілген тапсырманы түсінеді -Тақырыпты топта талқылайды -Ортақ шешімді кестелерге толтырады. ҚБ«Екі жұлдыз бір ұсыныс» топтар өзара бір-бірін бағалайды. «ПОПС» формуласы • <i>Бірінші сөйлем</i> «Менің ойымша, ... » • <i>Екінші сөйлем</i> «Себебі, мен оны былай түсіндіремін ... » • <i>Үшінші сөйлем</i> «Оны мен мына фактілермен, мысалдармен дәлелдей аламын ... » • <i>Соңғы сөйлем</i> «Осыған байланысты мен мынадай қорытынды шешімге келдім . ҚБ.Смайликтер. 	Тапсырма	Абай «Ғылым таппай, мақтанба» өлеңі	Жетінші қара сөз	Тірек сөздер			Негізгі ой			Бүгінгі ұрпаққа берген ақын аманаты (1 сөйлем)			Ортақ ой (1 сөйлем)			
Тапсырма	Абай «Ғылым таппай, мақтанба» өлеңі	Жетінші қара сөз															
Тірек сөздер																	
Негізгі ой																	
Бүгінгі ұрпаққа берген ақын аманаты (1 сөйлем)																	
Ортақ ой (1 сөйлем)																	
Кері байланыс минут	Аяқталмаған 4 сөйлем Бүгін мен..... білдім *..... қызықты болды. *..... қиын болды. *..... екенін түсіндім. Ауызша орындайды.																
Саралау – оқушыға мейлінше қолдау көрсетуді қалай жоспарлайсыз? Қабілетті оқушыға тапсырманы қалай түрлендіресіз?	Бағалау - оқушы білімін тексеруді қалай жоспарлайсыз?	Пәнаралық байланыс; денсаулық және қауіпсіздік, АКТмен байланыс, құндылықтармен байланыс (тәрбие элементі)															

Қабілетті оқушылар өз бетімен жоспар құрады Көмек қажет ететін оқушылар дайын жоспарға сай тірек сөздерді қолдана отырып жазады. Ашық және жабық сұрақтар арқылы саралау	Бүгінгі сабақтан ұтымды, тиімсіз және қызықты болған әрекеттерді айтады.	Үштікте орындау арқылы бір- бірлеріне құрмет артады.
Рефлексия	Өткізген сабақ туралы ойлану үшін төмендегі орынды пайдаланыңыз.	Сол жақтағы сіздің сабағыңызға қатысты сұрақтарға жауап беріңіз.
Барлық оқушылар сабақ мақсатына жетеді. Сабақ жоспарынан ауытқу болмады, уақыт тиімді қолданылды. Жалпы бағалау Ең жақсы өткен екі нәрсе (оқыту мен оқуға қатысты) 1: «Кейіпкер кестесі» 2: «Балық қаңқасы» Қандай екі нәрсе немесе тапсырма сабақтың бұдан да жақсы өтуіне ықпалын тигізеді (оқыту мен оқуға қатысты)? 1: 7 қара сөзде көтерілген мәселелерді тереңірек талдау 2: Сұрақтарды нақты қою Осы сабақтың барысында барлық сынып немесе жекелеген оқушылар жөнінде келесі сабағыма қажет болуы мүмкін қандай ақпарат білдім? ПОПС формуласын қолдану арқылы өз ойын ашық білдіре алатын оқушылар барын көрдім. Кері байланыстың әділ болатынын білдім.		

Өтеуов Жеңіс Ғимранұлы
Теректі аудандық, балалар саз
мектебінің жоғары санатты
домбыра класының мұғалімі
Батыс Қазақстан облысы

Төкпе дәстүріндегі күйлердің орындау ерекшелігі **Құрманғазы «Саранжап», «Адай» талдау** **(ашық сабақ)**

Сабақтың мақсаты: Оқушыға дәстүрлі күйшілік өнерді, күйшілік мектептерді түсіндіру, соның ішіндегі төкпе дәстүрінде күй тартуды үйрену және оң қол буындарын меңгеру.

Күтілетін нәтиже: Күйшілік дәстүрдегі мектептерді білуі, күйдің құрылымын айыра білуі, 2 үлкен дәстүрлі (төкпе, шертпе) мектепті ажырата біледі.

Көрнекілік: Интерактивтік тақта, ноутбук, домбыра аспабы, плакаттар, суреттер.

Сабақтың өту барысы:

Ұйымдастыру бөлімі:

Сәлемдесу, оқушыны отырғызу, оқушының сабаққа зейінін аудару, үй тапсырмасын тексеру. Құрманғазы «Айжан қыз», нотаға қарап мұқият қағыстарына, альтерация белгілеріне көңіл аудару.

Үй тапсырмасын сұрау:

- Үйге берілген тапсырма қандай?
- Дұрыс, Құрманғазы «Айжан қыз».
- Бұл күйде қандай альтерация белгісі бар?
- Иә, 1 белгі (си-бемоль), қандай штрихтармен ойнаймыз?
- Төмен және жоғары қағыстар бар.
- Неше рет сағаға барады?
- Жақсы (2 рет барады).
- Қане, орындай ғой.
- Енді қиыншылықтарын тартып көрсет.
- Жақсы, дұрыс.

- Біздер осы шығарманы тартпастан бұрын қандай шағын шығармалар орындадық?
- Иә, дұрыс. Орыс халық әні «Жонда өскен калина». Қане, осы шығарманы есімізге түсірейікші (оқушы шығарманы ойнап көрсетеді).
- Қазақтың домбыра аспабында орындалатын негізгі өнер қандай?
- Дұрыс, күй өнері.

Жаңа сабақ:

Мұғалім сөзі.

-Домбыра тарту өнерінің негізі – күйшілік өнер.

Күй – домбыра, қобыз, сыбызғы, тағы да басқа қазақ халық аспаптарында орындалатын музыкалық жанр. Күй мазмұны мен құрылысы жағынан әр түрлі болып келеді. Онда табиғат құбылыстары: «Алатау», «Саржайлау», «Көбік шашқан», ел тарихынан: «Ел айырылған», «Кішкентай», «Жеңіс», халық мерекелері: «Той бастар», «Балбырауын», жан-жануарлар: «Көкала ат», «Аққу», «Қоңыр қаз», жеке адамдарға «Жұмыр мен Қылыш», «Байжұма», «Абыл», «Қыз Ақжелең», «Он алты жасар Балжан қыз» т.б. түрлі оқиғалар мен құбылыстар суреттеледі.

Қазақтың аспаптық музыкасы XVIII ғасырдың соңында жоғары деңгейге көтерілді. Бұл кезде Байжұма, Есжан, Ұзақ, Боғда сияқты күйшілердің атағы халыққа кеңінен таралған.

«Домбыра – көшпелі елдің көне көз шежіресі, көпті көрген қарияның көкірек күйі».

XIX ғасырда күйшілік өнерге Құрманғазы, Дәулеткерей, Есжан, Тәттімбет, Қазанғап, Дина секілді ірі тұлғалар елеулі үлес қосты. Бұлар әр өңірде күй мектептерінің қалыптасуына жол ашты. Сондықтан домбыра күйлері орындалу мәнері мен құрылымдық ерекшеліктеріне қарай жеті мектепке бөлінеді:

- Батыс Қазақстан мектебі – Құрманғазы
- Төре мектебі – Дәулеткерей
- Маңғыстау мектебі – Абыл
- Шығыс Қазақстан мектебі – Байсерке
- Ақтөбе мектебі – Қазанғап
- Арқа мектебі – Тәттімбет
- Қаратау мектебі – Сүгір

Осы жеті мектеп 2 үлкен дәстүрге бөлінеді: төкпе және шертпе күйлері. Яғни бүгін біздің өтетін тақырыбымыз төкпе дәстүрінде күй тартып үйрену. Төкпе күйлер тұрақты екпін мен өлшемде, оң қолдың тұтас сілтенуімен орындалады, төкпе күй өзінің құрылымдық өзгешелігіне байланысты бас буында, негізгі буында, ортанғы буында, кіші және үлкен саға деп аталатын бөлімдерден тұрады. Бас буында күндік кіріспесі мен ырғақтық жобасы, ал негізгі буында тақырып негіздері беріліп, ортанғы буында олар әрі жалғасады. Кіші сағада күй тақырыбы біршама дамып, үлкен сағада өз даму сатысының шарықтау биігіне көтеріледі. Бүгінгі біздің үйренетін күйіміз Құрманғазының «Саранжап», «Адай» күйлері.

(Оқушыдан сұрау)

Құрманғазы Сағырбаев (1823-1889жж) Батыс Қазақстан облысы, Жиделі деген жерде қазіргі Жаңақала ауданында дүниеге келген күйші-композитор. Заманның зардабын көп шеккен күйші бабаларымыздың бірі. Оның «Қайран шешем», «Түрмеден қашқан», «Қызыл қайың», «Алатау», «Бұлбұлдың құрғыры», «Төремұрат» және тағы басқа күйлері бар.

Дұрыс. (Мұғалім) Ал бүгін біздер «Саранжап», «Адай» күйлерін талдаймыз.

«Саранжап» күйі Саранжап атты батыр адамға байланысты шығарған Құрманғазының күйі. Аспапта талдамас бұрын ауызша талдап алайық.

-Күйдің екпіні, қағысы, өлшемі қандай?

-Жақсы. Қандай альтерация белгісі бар?

-2/4 өлшемді қалай санаймыз?

-1и, 2и, дұрыс.

Күйдің қағысы қандай?

Төмен, жоғары Пvp, пvp-қағыс, яғни қара қағыстың түрлеріне жатады. Енді күйдің құрылымына қарайық.

Қай буында басталады, ырғағы қалай жүреді?

Ширек, сегіздік және үш сегіздік нота.

Қане, енді мұқият нотаға қарап, ойнаймыз.

Санап ойна, алдымен қолымызды соғып ырғақты сезінейік.

Енді осы ырғақты аспапқа ашық ішекте соғып көрейік.

Жақсы енді күйімізді жайлап тартып көрейік.

Бас буында басталады қандай дыбыстан?

Иә, жақсы қағысына қара мұқият.

Жалпы қандай күй болмасын қағысты дұрыс тарту керек, себебі күйдің қағысын дұрыс алмасаң, күйдің құрылымы, әуені бұзылады.

Күйді сағаға дейін талдау.

Келесі күй «Адай».

Жақсы енді Құрманғазы бабамыздың «Адай» күйін сағаға дейін талдап көрейік.

-Күйдің екпіні, қағысы, өлшемі қандай?

-Жақсы. Қандай альтерация белгісі бар?

Күйдің қағысы қандай?

Төмен, жоғары пv, пv, пvvv-қағыс яғни күрделі қағыстың түрлеріне жатады.

Өлшемі қандай? (2/4)

Енді күйдің құрылымына қарайық.

Қай буында басталады, ырғағы қалай жүреді?

Ширек, сегіздік және үш сегіздік нота.

Қане енді мұқият нотаға қарап, ойнаймыз.

Санап ойна, алдымен қолымызды соғып ырғақты сезінейік.

Енді осы ырғақты аспапқа ашық ішекте соғып көрейік.

Жақсы енді күйімізді жайлап тартып көрейік.

Бас буында басталады қандай дыбыстан?

Иә, жақсы қағысына қара мұқият.

Күйді сағаға дейін талдау.

3. Қорытынды: Жақсы, енді жаңағы өткен тақырыбымызды, үй тапсырмасын қалай меңгергенімізді қорытайық. Мына тақтаға қараймыз. Мында аспаптардың суреттері бар. Бес аспаптың аты қалай аталады, осы аспаптардың астында сұрақтар берілген, бүгінгі тақырыбымыз бойынша.

Қай аспаптан бастайсың, өзің таңдай ғой?

- Домбыра аспабында орындалатын негізгі өнер? (Күйшілік өнері)
- Құрманғазы бабамыздың қандай күйлері бар? («Адай», «Қайран шешем», «Түрмеден қашқан», «Қызыл қайың», «Терісқақпай» т.б.)
- Құрманғазы қай өңірдің күйші композиторы? (Батыс Қазақстан)
- Күйшілік өнердің неше мектебі бар? (Жеті)
- Күйдің құрылымы неше бөлімге бөлінеді? (Бас, негізгі, ортаңғы, кіші саға, үлкен саға)
- Шертпе күйдің атасы кім? (Тәттімбет)
- «Саранжап» күйінде көбіне кездесетін нота ұзақтығы қандай? (Сегіздік)

Жарайсың, бүгінгі сабағымыздың тақырыбын жақсы меңгерген екенсің

4. Бағалау: Бүгінгі сабақ үшін

5. Үйге тапсырма: «Саранжап» күйін сағаға дейін жаттап келу. Өткен шығармаларды қайталау, «Адай» күйін сағаға дейін нотамен талдап тарту. Кіші сағаны өз бетімен талдап келу.

Утегенова Айнур Жолдасовна
Маңғыстау олысы, Қарақия ауданы
«Жетібай ауылының №4 орта мектебі» КММ-нің
Бастауыш сынып мұғалімі

Жаңа тоқсан жаңа форматта...

Биылғы оқу жылының төртінші тоқсанын еліміздің оқушылары жаңа форматта, яғни қашықтықтан оқыту түрінде бастады. Бұл оқу бастамасы басында кім кімге де оңайға соққан жоқ. «Үйренбейтін немесе аз үйренетін мұғалім жаман мұғалім» - деп орыс жазушысы М.Горкий айтқандай жаман мұғалім атанбауға тырысып, қашықтықтан оқытуды мұғалімдер өздері де үйренді, өзгеге де үйретті. Өйткені мұғалімдер өз мамандықтарын сүйетін, елге қызмет етуге бел байлаған, жауапкершілікті жоғары бағалайтын, өзгеге үйретуден талмайтын, асыл жандар.

Мұғалімдер қашықтықтан оқыту барысында аянбай, жұмыла еңбек етті. Daryn.onlin, mектеp.edu.kz платформаларын тиімді пайдаланып, балалардың жүйелі білім алуына бар күштерін жұмсады. Бала – біздің болашағымыз деп қарап, сол болашақ ұрпақтың сапалы білім алуына, қашықтықтан оқыту көшінен қалыс қалмауына бар күш-қайратын жұмсады. Мұның бәрі мұғалімнің бала жанының бағбаны, ғылым мен білімнің иесі, армансызға арман ұялататын, қанатсызға дарын қанатын бітіруші екенінің дәлелі. Қандай қиындық болса да қарсы тұрып қайыспаған ұстаздарға бас иемін.

«Өзі білу мен өзгелерге білдіру екі басқа. Білгенін кісіге білдіру, яғни балаларды оқыту өз алдына бір ғылым» - дегендей білгенін кісіге білдіртуден, балаларды оқытудан шаршамай керісінше ләззат алатын ақылшы, қамқоршы ұстаздарға қашықтықтан оқытуда сәттілік пен шығармашылық шабыт тілей отырып, ата-ана ретінде, әріптес ретінде алғыс білдіремін. Біз біргеміз!

Маңғыстау облысы, Жаңаөзен қаласы
№15 орта мектептің бейіндік әдіскері
Ракишева Дана Тұрысбекқызы

Қашықтан оқыту- жаңаша оқыту, жаңаша іс-тәжірибе

«Біз сыни пікірлерді естіп те көріп те отырмыз. Дегенмен, қашықтан білім беруге көшу - коронавирустық инфекцияның таралуын азайтуға бағытталған шаралар аясында жүзеге асып жатқанын барлығы түсінгені жөн. Өкінішке орай, басқа таңдау жоқ. Оқыту процесі тоқтатылмауы тиіс»

А.Аймағамбетов

Бүгінгі таңда білім саласындағы өзекті мәселенің бірі - қашықтан оқыту. Қысылтаяң жағдайда төтенше жағдай орын алғаннан бастап, барлық білім беру ұйымдары бұл жағдайға қаншалықты дайын, дайын болмауына қарамастан, осы шешімді қабылдауға тура келді. Әрине, көпшілік қашықтан оқытуға дайын емес еді әрі белгісіз жағдай қорқыныш та тудырғаны рас. Дегенмен, коронавирустық инфекцияның таралуын азайтуға бағытталған шаралар аясында қашықтықтан білім беруге көшуді Жаңаөзен қаласындағы №15 орта мектептің ұстаздар қауымы бірауыздан қолдап, бұл оқыту жүйесіне белсене араласып кетті.

Халқымызда «Ұстаң көштен қалса, көп болса желімді тостақсыз қаларсың. Ал ұстазың көштен қалса, білімді ұрпақсыз қаларсың» деген өсиет бар. Қай заманда болмасын, Ұстаз қолында адам тағдыры, ел тағдыры, ұлт болашағы тұратындығы белгілі. Бастысы, оқушылар

білім алуудан қол үзбеуі керек. Ал жаңаша оқытудың өзіндік қиыншылығы да жоқ емес. Сондықтан оқушыға қашықтықтан сабақ беріп қоямын деу жеткіліксіз.

Әрине, оқушының алдында тұрып сабақ берген мен қашықтан оқытқан екі бөлек дүние. Сабақты оқушымен бетпе-бет әр түрлі оқытудың әдіс-тәсілдерін қолданып, өзіндік ерекшелігін ескере отырып, түсіндіргеніңе қарамастан, баяу қабылдайтын оқушылар да жеткілікті екендігі мәлім. Олай болса, оқушыны қашықтықтан қалай оқытамыз деген сауал әр білім саласы қызметкерінің ойында тұрды. Өйткені қашықтан оқыту орта білім беру ұйымдарының тәжірибесінде бұрын кездеспеген еді. Бірақ осындай ауыр шақта бала білімсіз қалмауы тиіс.

Қашықтан оқыту – ақпараттық құралдар және ғылыми негізделген тәсілдер арқылы оқытуды басқара отырып, оқушылардың өз бетімен білім алуына мүмкіндік жасау.

Қашықтан сабақ беруде оқушының берілген сабақтарға күнделікті қатысып отыруы тек мұғаліммен ғана атқарылатын жұмыс емес екендігі белгілі болды. Оқушылардың өз бетімен күнделікті сабағын қадағалауы - ең алдымен ата-анаға жүктелетін үлкен міндет, яғни **мұғалім-оқушы-ата-ана** арасында үздіксіз байланыс орнатылуы қажет. Бұл тұста да қиыншылықтар кездесті, өйткені мұғалім өз біліміне жетік маман ғана болып қоймай, біріншіден, ақпаратты сауатты болуы керек, екіншіден, өзін жетекшілік ететін сыныптағы оқушылардың қаншалықты ақпараттық технологиямен қамтамасыз етілгендігіне көз жеткізуің керек. Осы орайда, өзім жетекшілік ететін 7-сынып оқушыларының ата-аналарымен байланыс жасай отырып, олардың интернет желілеріне қолжетімділігін байқау үшін мониторинг жасауға тура келді...

Қазіргі кезде ата-анаға да, оқушыға да тиімді WhatsApp желісінде хабарласа отырып, оқушыларымның «Балапан» телеарнасынан берілетін сабақтарға, «он-лайн» сабақтарға дер кезінде қатысып отыруын қадағалаймын, әрине, сабаққа оқушының қатысып отыруына ата-аналардың ықпалы зор. Сондықтан ата-анамен үнемі байланыста болып, «Mektep.edu.kz.» білім порталына кіріп, оқушы жетістігімен, білім саласындағы хабарлармен танысып отыруына ықпал етемін. Өз тарапымнан күнделікті сабақ материалдарын оқушы жүрегіне жол тауып, сабаққа деген қызығушылығын арттыруға бағыттап жасауға тырысамын. Сонда ғана мұғалім мен оқушы арасында түсінушілік пайда болады деп ойлаймын. Мұғалімнің коммуникативті дамуы - оқушыларды тыңдауы, олардың көзқарасын түсіне білуі, сын жасай білуі, әңгіме ұйымдастыруында әртүрлі әліс-тәсілдерді қолданып, қиын жағдайларда шешімін тауып, шыға білуінде. Қашықтан оқыту курсы осыған бағытталған. Осы мақсатта алдын ала ашылған оқушыларға қол жетімді Telegram, WhatsApp желілері арқылы жібере отырып, қаншалықты орындағанын, қалай орындағанын бақылаймын, оқушының білімін алға жетелеуге кері байланыс беремін.

Қазірде оқушыларым да, олардың ата-аналары да қашықтықтан оқытуға сенімділіктері артты. Әрине, мұның аясында әлі талай қиыншылықтар мен сан түрлі кемшіліктің болатыны да белгілі, дегенмен, **біз біргеміз, біз бәрін бірлесе жеңеміз** деп ойлаймын. **Ең бастысы елдің, ұлт болашағы – ұрпақтарымыздың денсаулығын сақтайық. Барлық талаптарды сақтап, қашықтықтан оқыта отырып, үйде болайық!**

**Алматы қаласы, Түрксіб ауданы
№107 лицейдің қазақ тілі мен
әдебиет пәнінің мұғалімі
Жұмағұлова Тамара Мәлікқызы**

Қашықтан оқыту – оқушының талабын арттырады

Алматы қаласы Түрксіб ауданының №107 лицей ұстаздары қашықтан оқытудың үшінші аптасын да еңсерді. Осындай жағдайда жұмыс жасаудың алғашқы сатысында компьютерлік техниканы ұтымды пайдалана отырып, үздіксіз білім беру принциптері ойдағыдай іске асырылуда.

Қашықтықтан оқыту нысаны негізгі үш технология бойынша жүзеге асырылып жатыр. Оқытудың «Күнделік», «Classroom», «Watsap» жүйелерін ойдағыдай пайдалана білудің нәтижесінде ұстаздар мен оқушылар арасында өзара қашықтықтан байланысы үзілмей, білім беру, білім алу үдерісі үздіксіз жүргізіліп келеді. Қалыс қалып, байланысқа шыға алмай отырған оқушылар жоқ. Түгел бәрі ғаламтор жүйесі арқылы байланыста.

Ұстаздар қашықтан оқытуды алғаш қолданып отырғандықтан, сабаққа мультимедиа салуды, компьютерлік жүйелерге, электрондық оқулықтарға, оқу-әдістемелік материалдарға, қашықтықтан оқыту жүйесінің технологияларын үйлесімді қолдана алуға үйренді. Ұстаздардың шеберліктері мен біліктіліктері, ізденімпаз қасиеттері бұл жерде де көрініп жатыр. Осындай сан қырлы, әрі күрделі мәселелерді жүзеге асыруда лицей директоры Үмітхан Ақатанұлы мен оқу ісі бойынша орынбасары Ғибрат Әділханқызының және мұғалімдердің атқарып жатқан рөлі орасан екендігін үйде отырған ата-ана да танып, алғыстарын жаудыруда.

Қашықтықтан оқыту ұстаздарға көп нәрсені үйретті десек болады. Қашықтан компьютермен жоғары дәрежеде сауатты жұмыс жасап, оған іс жүзінде дағдыланып,

оқушыларға өз пәнінен ақпараттар беріп және ақпараттық жүйелердегі ресурстарды пайдалануда оқушылардың дағдысын қалыптастырды. Ал, оқушы қашықтан оқу кезінде білім алу процесін қолайлы уақытта, ыңғайлы орында, тиімді темптегі өз бетінше жұмыс жасауға үйренді. Өз бетінше жұмыстың техникасы мен әдістемесін, жоғарғы деңгейде білімді өз бетімен толықтыру негіздерін меңгеріп жатыр. Сонымен бірге, ТВ-технологиялар негізінде де қашықтан оқу үдерісі пән мұғалімімен байланыста толықтырылып, білім беріліп жатыр.

Қашықтан оқыту ата-анаға да әрі ауыр, әрі жауапты міндет жүгі жүктелді. Ата-ана оқу үрдісінің барысын қадағалап, тапсырмаларды орындау барысында, баласының өз бетімен ізденіп, тапсырмаларды орындау жұмыстарын бақылап отыратын болды. Бұл ретте қашықтықтан оқыту жүйесінің әдістерінде көрсетілгеніндей, көңіл-күй, психологиялық қарым-қатынасты реттеп отыратын ата-ана мен лицей ұстаздарының арасында ортақ чаттары немесе бейне конференциялар арқылы ашық байланыс бар.

Қашықтан оқыту осы үштіктің (мұғалім-оқушы-ата-ана) жауапкершілігін арттырған. Әр адамның өзінің өмірінің болашағына, өздігінен білім алуына, рухани дамуына мол септігін тигізіп жатыр. Бала бұрын мұғалімнің өзінен тікелей білім-ақпаратты еститін болса, қазір мұғалімнің бағыт-бағдар көрсетуімен өздігінен оқып, өздігінен үйреніп, берілген тапсырманы ортаға салып, талқылап, кері-байланыс жасаған кезде, оқушы ұстазды білімімен таңқалдырып, оқушыдан ұстаздың да үйреніп жатқан кездері бар. «Ұстаздан – шәкірт озар» дегендей, шәкірттеріміз білімді, ақылды болғай!

Қашықтықтан оқыту технологиясы бойынша оқытушының негізгі міндеті оқушының өз бетінше орындалатын жұмысын басқару болып табылады. Атап айтсақ: мақсат пен міндеттерді қою; туындайтын мәселелерді қарастыру; білім, тәжірибелерді беру; ұйымдастыру қызметі; оқушылардың арасында өзара байланысын ұйымдастыру; оқу үдерісін бақылау. Осы жұмыстың бәрін 107 лицейдің ұстаздары жауапкершілікпен тиянақты жүргізіп келеді. Ұстаздарға мың алғыс!

Сонымен, қашықтан оқыту – оқушының өздігінен білім алуға және ақпарат алуға деген қызығушылығын оятып, дағды қалыптастырып, білімін, дағдысын, еңбектенуін арттыруға мүмкіндік берді.

**Алматы қаласы, Түрксіб ауданы,
№78 мектеп – гимназиясы КММ
директордың тәрбие-ісі жөніндегі орынбасары
Садвакасова Кундыз Кажығалиевна**

Қашықтықтан оқыту – білім берудегі жаңа технологиялардың бірі

Қазіргі уақытта еліміздегі эпидемиологиялық ахуалға қарай болашақ ұрпақтың оқып-білім алуы қашықтықтан оқыту технологиясы арқылы жүзеге асырылуда. Қашықтықтан оқыту технологиясы - ол оқу процессі кезінде осы замандық компьютерлерге және телекоммуникациялық технологияларға негізделіп дәстүрлі және инновациялық оқыту әдістерді қолданып білім беру. Қашықтықтан оқыту үшін ұстаздарымыз Kundelik, Bilimland және WhatsApp платформаларын қолдануда. Бұл инновациялық әдіс арқылы ата – аналар балаларының білім үлгерімін, ал оқушылар үй жұмысын уақытында біліп, орындап отырады. Мұндай әдіс арқылы мектеп пен ата – аналар қауымы арасындағы байланыстың одан сайын нығаюына үлкен септігін береді. Сонымен қатар оқытылатын пәндерден қашықтықтан Қазақстандық интернет олимпиадалар өтеді. Интернет олимпиадалар оқушылардың қызығушылығын танытады. Тапсырмалары қызықты, сан алуан және олимпиаданың ең тиімді жері – оқушылар өздерінің білім деңгейлерінің көрсеткішін бірден білулері болып табылады. Қашықтықтан оқыту барысында қолданылатын әдіс-тәсілдер, әдістемелер, технологиялар білім беру талаптарына байланысты жаңартылып отырады. Сапалы білімді меңгеруге талпынған өскелең ұрпақтың жеткілікті дәрежеде сандық сауаттылығы бар, себебі олар өмір

жағдайлары барысында жаңа технологияның барлық мүмкіндіктерін пайдаланады. Сол мүмкіндіктерді нәтижелі қолдану мұғалімнің біліктілігіне, біліміне, тәжірибесіне байланысты.

**Маңғыстау облысы, Қарақия ауданы
Жетібай ауылы, №4 орта мектебі КММ
биология пәні мұғалімі
Базарбаева Айнур**

Өзгеріске бейімділік – жарқын болашақ кепілі

*Ерте ме, кеш пе, әйтеуір бір күні өзіміз белгіленген
шекарадан шығуға тура келеді немесе
қоршаған тар көкжиек шеңберімізді кеңейтеміз
не болмаса өзгеріссіз өлуге мәжбүр боламыз.
(Илон Маск)*

Бізді қоршаған орта үнемі өзгерістерге ұшырауда. Мен биология пәні мұғалімі ретінде, табиғатта болып жатқан өзгерістерге бейімделген ағзалар өздерінің тіршілігін жалғастырады, яғни бейімделетінін айтқым келеді. (адаптацияланады). Биологияда, тірі табиғатта жаңа өзгерістерге бейімделген ағзалар - мықты ағзалар және олар тіршілігін жалғастырады, ал өзгерістерге күші қауқарсыз даралар болса, жер бетінен жойылып, тіршілігін тоқтатады. Дәл осы заңдылықтар кез келген салаға тән құбылыс. Білім, ғылым саласы да күннен-күнге өзгерістерге ұшырап, жаңа, тың жаңалықтармен толығуда. Жаңа өзгерістермен бірге жаңа бағдарламалар оқыту жүйесіне де өз әсерлерін тигізбей қоймайды.

Өзгеріске бейім қазіргі қоғамда балалардың қызығушылықтарын оятып, зейіндерін ашу да үлкен қажырлы еңбекті талап ететін жұмыс. Елімізде болып жатқан соңғы өзгерістерге бейімделу де аздаған уақытты талап етті. Әсіресе, осы білім саласы, ЖОО, түрлі колледждер және мектептер, мектепке дейінгі білім беру ұйымдары соңғы оқу тоқсанында қашықтықтан оқыту жүйесіне көшірілді. Бұл жүйеге көшіру үшін көптеген мемлекет, білім саласы тарапынан «Балапан», «Еларна» телеарналарында белгілі бір жүйемен бейнесабақтар әзірленіп, оқушыларға ресурстық көмек ретінде көрсетілу үстінде. Бұл әсіресе интернеттің күш-қуаты әлсіз және қажетті технологиялар бойынша қиындық тудыратын шағын ауылдарға арналған жүйе ретінде және барлық оқушыларға берілетін бірізді ақпарат беру әдісі. Сонымен қатар көптеген платформалар өз қызметтерін тегін ұсынып жатыр. Бұл біз, ұстаздардың жұмысын аз да болсын жеңілдетті. Мысалы, «Daryn Online», «Bilimland» платформалары өздерінің ақпараттық ресурстарын қолдануын тегін ұсынып отыр. Тағы бір айта кететін жағдай, осы қашықтықтан оқытуға көшудің тағы бір жақсы тұсы ол педагогтарымыз бен оқушыларымыздың цифрлық сауаттылығын дамытуға өз септігін тигізіп жатыр. Педагогтерге цифрлық ресурстарды пайдалану және оны басқару

бойынша түрлі қашықтықтан вебинарлар мен біліктілік арттыру курстары да өткізілу үстінде. Интернет жүйесін пайдалана отырып, оқушы үшін ең ыңғайлы әрі сапалы платформа түрін пайдалану барысындамыз.

Аман айтар болсақ, «Youtube», «Whatsapp», «Google», «Telegram» желілері пайдаланылу үстінде.

Оқушылардың білім көкжиектерінің деңгейінің төмен түспей, керісінше сапалы білім бере отырып, сапаны көтеруге күш жұмсаудамыз. Ол үшін балаларға берілетін тапсырмалар көлемі мен түрлері, сабақ өту мерзімі, оқушылардың сабақ жөнінде жасайтын кері байланыстары (рефлексиясы) бойынша жұмыстары мұқият қаралып, талдана отырып жұмыстар атқарылуда. Әрине кез келген жаңа жүйе кезінде аз-кем қиындықтар туындауы мүмкін, алайда бұл біздің үлкен жауапкершілікті, қасиетті міндетті мойынға алған ұстаздарымыздың қолынан келетін дүние. Сонымен қашықтықтан оқытудың мұғалімдер үшін тиімді және пайдалы жақтары қандай болды? Біріншіден, мұғалімдердің түрлі платформалармен жұмыс жасау арқылы тәжірибелері мен ақпараттары кеңейді. Екіншіден, цифрлық ресурстарды пайдалану, басқару жөнінде қабілеттері артты. Үшіншіден, жаңа өзгеріске – бейімделу қарқындылықтарын көрсетті. Ал оқушыларға келер болсақ, қашықтықтан оқыту жүйесі тиімді болып жатыр ма? Бастапқыда, балалардың жүйеге орнығып, үйренісуіне аздаған уақыт кетті. Алайда, жаңа заман, жаңа технология кезеңі балалары үшін қашықтықтан оқыту түрі анағұрлым қиындық туғызып жатқан жоқ. Екіншіден, балалардың өз-өздерін дамытуға, жауапкершілік пен саналы түрде қадам жасауға үйрете бастады. Үшіншіден, бос уақыттары көбейіп, өздерінің қызығушылықтары бойынша шығармашылық жағынан жұмыстануда. Мінекей, кез келген нәрсенің тигізетін жақсы жақтары болады, ал тиімсіз, кемшіл тұстарын уақыт ениісіне сала отырып, тиімді бағытқа бұру біздің ұстаздарымыздың қолынан келетін дүние. Ұстаздарымыздың табанды, ерік-жігері, қайратты еңбегі арқылы осы кезеңді де абыроймен еңсеретінімізге бек сенімдімін.

Нұр- Сұлтан қаласы, Әлихан Бөкейхан атындағы
№ 76 мектеп – лицейі, бастауыш сынып мұғалімі
Сабигазина Индира Аргынбековна

Үздіксіз білім беру жүйесіндегі цифрландыру

Елбасы Н. Ә. Назарбаевтың Қазақстан Халқына арнаған «Қазақстанның Үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» атты Жолдауында «...елдің жаһандық бәсекеге қабілеттілігін қамтамасыз ететін экономикалық өсудің жаңа моделін құру қажет...» дей келіп, білім саласын цифрландыру білім беруді жаңғыртудың негізгі тетігі ретінде айтқан болатын.

«Цифрлық Қазақстан» Мемлекеттік бағдарламасын жүзеге асыру үшін республика мектептерінде педагогтердің ақпараттық-коммуникациялық құзырлылығын қалыптастырып,

дамытуға ерекше мән берілді. Цифрлық қоғам – адамдардың өмір жағдайына, олардың біліміне және жұмысына, сонымен қатар мемлекет, бизнес және қоғам арақатынасына ақпараттық-коммуникациялық технологиялар арқылы шешуші әсер ететін, қоғам өмірінің барлық салаларында білім мен ақпараттық доминантты рөлімен ерекшеленетін өркениет дамуының заманауи кезеңі.

Бүгінде мектептерді цифрлық мектепке айналдыру қажеттілігі туындап отыр. Егер кез келген педагог заманауи жаңа цифрлық технологиялар құралдарының мүмкіндіктерін пайдалана алмаса, онда цифрлық білім беру сапасыз білім беруге айналады. Жаһандану заманында цифрлық қоғам мен білім беруді цифрландыру және электрондық оқыту жүйесін білім беру ұйымдарына енгізу жағдайында педагогтердің қашықтықтан біліктілігін арттыру ең өзекті мәселелердің біріне айналып отыр.

Еліміздегі педагогтердің бүгінгі ақпараттық-коммуникация ағымына қаншалықты деңгейде ілесе алады?

Жалпы, педагогтердің IT-саласын жан-жақты меңгеруі үшін кез келген ұстаз кең жолақты Интернет желісіне қосылған ноутбукпен қамтамасыз етілуі қажеттігі туындады. Олардың кәсіби деңгейіне қойылатын талаптардың бірі ретінде ақпараттық-коммуникациялық және технологиялық құзырлылығын қалыптастыру нормативтерін қарастыру көзделген. Аталған үрдістер тәжірибеге енгізілген жағдайда, педагогтың ақпараттық-коммуникациялық құзырлылығын қалыптастыруға толық мүмкіндігі болатындығы дәлелденген.

Интернет технологияларының дамуына сәйкес, электрондық оқыту жүйесінің платформаларымен жұмыс жасауда педагогтардың әлі де болса жұмыс жасау деңгейі қалыпты деуге болады. Электрондық журнал мен электрондық күнделікті толтыру және оқушылардың білімін электронды түрде тексеру – бүгінгі педагогтың күнделікті жұмысына айналууда. Мұндай жағдайда педагогтердің қашықтықтан біліктілігін арттыру ерекше мәнге ие. Мұнда педагогтың коммуникациялық құралдармен жұмыс жасау сауаттылығы негізге алынады. Оның негізгі тетіктерінің бірі ретінде педагогтердің телеарналарға шығу мәдениетін арттыру мәселесі туындайды.

Сапалы білім – қай ғасырда да жоғары құндылықтардың бірі болған. Тек білімді, сауатты адам ғана келешек тізгінін қолына ала алады. Осыны ескере отырып Елбасы Н. Назарбаев өз Жолдауында Қазақстан Республикасының Білім беру жүйесін әрі қарай дамыту, жетілдіру жоспарын құрып, көптеген мақсаттарда көздеп отыр. Олар: инженерлік білім беруді және заманауи техникалық мамандықтар жүйесін дамыту, оқыту әдістемелерін жаңғырту, елімізге қажетті технологиялар трансферті мен оларды қолдану үшін мамандарды оқыту. Бүгінгі ұрпақ білімді болса, ел ертеңі жарқын болмақ.

Қазіргі білім беру жүйесінің мақсаты – бәсекеге қабілетті маман дайындау.

Білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану оқу жұмысы оқу процесіне нәтижелі білім алуға бейімдейтін, жаңа технологияларды орынды енгізумен тұжырымдалады. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың (бұдан әрі – АКТ) дамуы білімді бағалау және пайдалану жүйесін де уақтылы өзгертіп отыруды талап етеді.

Технологиялық білім сыныпта АКТ-ні қолдану жөніндегі білімдерді қамтиды. Мектептегі технологияларға компьютер, ноутбук, интерактивті тақта, интернет, ұялы телефон, сандық бейне, фото аппараттар, планшет, жатады. АКТ басым бағыттары: электрондық оқыту әдісі, мультимедиялық және гипермәтіндік оқыту әдісі, ғаламдық тор арқылы оқыту әдісі және кейінгі кезде белгілі бола бастаған тәсілдер: подкастинг, wiki, youtube, беттеріне шығу.

Оқытуда ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану қоғамдағы өзгерісті танып білуге және оларды тез қабылдауда мол мүмкіндік береді.

Қорыта айтқанда, ақпараттық коммуникативтік технологияны қолдану ақпарат берудің көптеген арналармен ғана қамтамасыз етіп қоймайды, сонымен қатар әр түрлі орталар бірін-бірі толықтыратын жағдай туғызады.

АКТ-ні сабақта қолдану уақыт тиімділігімен, қажетті ақпаратты аз уақыт аралығында шапшаң таба алуымен, оқушының жаңа тақырыпты есту және көру арқылы қабылдап, тез түсінуімен, сандық-технологияны меңгеру құзіреттілігінің дамуымен ерекшеленеді.

Заман ағымына, уақыт талабына, дамыған елдердің көшіне ілесу үшін біздің елдегі барлық білім беру салалары да бүгінгі ғылымда айналымға қосылып жатқан жаңа цифрландыру жүйесінен қалыспауымыз керек.

Жаңа буын ұрпақты саналы, жан-жақты білімді етіп тәрбиелесек, болашақ алдындағы міндетімізді адал атқарарымыз сөзсіз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаевтің /Қазақстан халқына Жолдауы/, 2014
2. Цифрлық технология бойынша педагогтердің біліктілігін арттыру жолдары. С. МҰХАМБЕТЖАНОВА.
4. А.М.Авишева. Білім беру үрдісінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану. zkoipk.kz

Қарағанды облысы, Теміртау қаласы

№9 «мектеп - лицейі» КММ

бастауыш сынып мұғалімі

Асанова Бактыгуль Ергалиевна

Жаңартылған білім беру мазмұны шеңберіндегі құзыреттілік тәсілі

Тәжірибенің сипаттамасы

Тәжірибе тақырыбы: Жаңартылған білім беру мазмұны шеңберіндегі құзыреттілік тәсілі

Тәжірибенің өзектілігі: Жаңартылған білім беру мазмұны негізінде құзыреттілік тәсілін іс - тәжірибеде көрсету.

Тәжірибенің жетекші идеясы: Жаңартылған білім беру мазмұнындағы құзыреттілік.

Мақсаты: Жаңартылған білім беру мазмұны негізінде құзыреттілік тәсілін іс тәжірибеде қолдану.

Міндеттері: - Жеке тұлғаның қабілеттерін ашуға жағдай жасау;

- Сабақта оқушы өзін - өзі көрсете алатындай материалды қолдану;

- Қиындықтан өзі шыға алатындай үйретіп, жағдай жасау;

Әдістер, технология: Сын тұрғысынан ойлау технологиясы

Тәжірибе шеңбері: сабақтар, сыныптан тыс жұмыстар, семинарлар

Тиімділік: білім сапасы, олимпиада, ғылыми конференция, конкурс және т.б.

Күтілетін нәтиже

Құзыреттілік педагогикаға негізделген Б.Блумның мақсат қою технологиясын тиімді пайдаланған оқушының «Мен шығармашыл тұлғамын» деген өзіне-өзі сыни көзбен қарауға көзқарасы қалыптасқан, алған білімін өмірде пайдалана алатын әлеуметтенген құзыретті тұлға даярланады.

Қорыта келгенде, әдебиеттік оқу пәнінде көркем мәтінді табиғатына сай талдауды Блум таксономиясына негіздеп құрудың тұлға құзыреттілігін қалыптастыруда зор маңызға ие екенін ерекше атап өтуге болады. Бұл оқу тапсырмалары оқу үрдісін, жұмыс түрлерін тиімді басқаруды, сонымен қатар өз оқуын табандылықпен жалғастыруды, оқудың ұзақ кезеңінде

ықыласты болуды және оқудың мақсаттары мен міндеттерін сын тұрғысынан ойлауды қамтамасыз етеді.

«Құзыреттілік тәсілі – жаңартылған білім беру негізінде»

Мен ұстазбын, мұғаліммін, оқытушымын, кеңесшімін... Мен тағы бір өзім сияқты жаратылған, жер басып жүрген пенделерді өмір сүруге үйретушімін. Жай ғана пенделерді емес, кішкентай пәк сезімді бүлдіршіндерді оқытушымын.

Байқайсыздар ма, мұғалімдер әр кез жас көрінеді. Қай жағынан алсақ та, мейлі көңіл – күй болсын, түр – сипаты болсын – бәрі де соншалықты жас адамдарға тән қасиеттер. Себебі ұстаз тек оқытып, үйретіп қана қоймайды. Өзі өмір бойы оқиды, үйренеді. «Міне, бітті, білдім, болдым, толдым» дейтін уақыт белгіленбеген. Қанша ұстаз болсаң, сонша уақыт оқушысың. Иә, иә, оқушысың. Күнде мектепке келіп, оқушыларыңды оқытасың, үйретесің, тәрбиелейсің. Ал сабақтан соң, көп нәрсеге өзің үйреніп қайтасың, тәрбиеленіп шығасың: жаңа идея, жаңа музыка, жаңа кітап, жаңа көзқарас, жаңа техника... Өзім оқушыларыммен бірге жаңаша ойлауға, өмір ағымының басында болуға талаптанамын.

Бала деген – қаймағы бұзылмаған сүт, мөлдірі қоюланбаған су, тап – таза ақ парақ, жып – жылтыр айна. Жақсысы да, жаманы да бетінде. Айнадай көз алдында тұрады. Айнаға қарайсың да кемшіліктеріңді түзетесің, жетістіктеріңе қуанасың. Шәкірттерің қуанса қуанасың, мұңайса мұңаясың. Осылай жыл артынан жылдар өте береді, өте береді. Тоқтауға уақыт жоқ. Өмір атты кітаптың парақтарын солармен ашасың, солармен бірге жабасың. Мүмкін, ұстаздық өмірдің ғанибеті де осында шығар?!

Бүгінгі күні бізге, елімізге дені сау, рухы таза, ойлары биік, арманы асқақ олар алдарына өресі мол мақсаттар қойып, соған жетуге тырысады. Беретін пәніне қарамастан, мұғалім осындай тұлғаларды тәрбиелеуге тиіс, анығын айтқанда, бастауыш сынып оқушыларын нағыз адам болуға, алдарына керекті мақсат қойып, оған жету жолында кездесетін қиындықтарды жеңе білетін тұлға ретінде дайындау керек. Мұндай тұлғаларды қалай тәрбиелейміз? Мен мұнда жеке тұлғаға бағытталған оқыту түрін пайдаланған дұрыс деп санаймын.

1. Жеке тұлғаға бағытталған оқыту

Жеке тұлғаға бағытталған оқыту-оқушының барлық мүмкіндіктері мен қабілеттерін ескере отырып, оның жеке ерекшеліктерін дамытуға қажетті жағдайлар жасау деген сөз. Білімділіктің, адамгершіліктің, кәсіби шеберліктің және іс-әрекетке икемділіктің жаңаша түсінігі алдыңғы шепке оқушылардың әрекеттері мен қатарымен араласуындағы өз орнын анықтау, өзін –өзі жетілдіру адамның табиғи мүмкіндіктерін ашу, ойлау қабілетін жетілдіру, сөйлеу, әрекетету сияқты қасиеттерін ашып, осылардың нәтижесінде-өмірдегі өз орнын табуға көмектеседі. Адамдарға (оның ішінде балаларға) ұрпақтан ұрпаққа жалғасып кележатқан бір қасиет- ол жеке тұлғаретінде өз мүмкіндіктерін ашып, ортасына «өзінің маңыздылығын таныту» болып табылады. **(Д. Карнеги).**

(Іс-әрекетті зерттеу сабағымның бірі)

Оқытудың бұл түрінде оқушылар өте маңызды рөл атқарады олар құрбы-құрдастарымен әлеуметтік байланыс жасау арқылы белсенді түрде білім жинақтайды [1] Топқа бөлініп, тәртіптерін ретке келіп отыра қалады. Топтың атын және топ басшыларын тағайындауда бір-бірлерімен «Диалог арқылы оқыту» әдісі бойынша пікірталасқа түсіп, топтың әр мүшесі өз ойын ортаға салды. Дыбыстары өз бастарынан асып кетпеуі тиіс екенін ескертемін.

Оқушылар қарама-қарсы тұрған сыныптасының тарапынан қойылған сұраққа толықтай жауап беру үшін оқыған мәліметті көз алдынан бір өткізіп, есіне түсіріп, жүйелі жауап беруге тырысты. Әр топтың жанына барып тыңдап, пікірлеріне керемет ! , тамаша! деп ынталандырып өттім.

Тізбектелген сабақтар топтамасын өткізгенде оқушыларымның сабақ үрдісінде сыни ойлауға бағытталған іс-әрекеттерін қалай ұйымдастырғаным жайлы ой бөліспекпін. Маған бүгін оқушылар сәл шаршаңқы көрінді, бірі түс көргенін айтып жатса, бірі ауа-райын айтып ой бөлісті. Енді бірі кітапты ашып түсінбей қалған жерлерін сұрап, солай дұрыс ба деп менің қайта түсіндіруімді сұрағандай . Сол уақытта оқушыларға сүйсіне қарап , көзіме іркілген жасты ысырып тастап мейірлене қайта түсіндіріп ,қайталау сабағын жүргіздім. Енді оқушыларыма алдағы сабақ жоспарыммен таныстыра ,біраз түсінік бердім. Алдағы бастама тізбектелген сабақтарды өту. Дайындық барысында оқушыларды топтарға бөлу, топта бірігіп жұмыс жасай отырып постер қорғауға, бірінің пікірін тыңдауға қалыптастырдым. Әрине басында кедергілер болды, қайта жоспарлап қайта өткенде өз нәтижесін бере бастады.

Бірінші сабақта «Ұзындықты қалай өлшеу және қашықтық» туралы мағлұмат жинау арқылы оны есептер шығаруда қолдануды дағдыландыру. Жаңа әдіс-тәсілдерді қолдана отырып: «Миға шабуыл», «Ой шақыру», «Джигсо-2» стратегиясын пайдаландым. Сабақтың «Қызығушылықты ояту» кезеңінде «Шаттық шеңбері» арқылы оқушылардың сабаққа көз қарасын бағыттадым. «Миға шабуыл» стратегиясын қолдануда АКТ пайдаланып; «Бинго ойыны» арқылы мың көлеміндегі сандар тарауына қортынды жасадым. Балалар интерактивті тақта арқылы таңдаған сандар астынан шыққан сұрақтарға жауап беруде қатты қуанып жауап берді. Тұйық мінезді Б оқушым қолын көтеріп, мен деп отырып шала жауап берседе, оның өзі жақсы деп түсіндім. (Логикалық есептер, жұмбақ есептер, жабық, ашық сұрақтар) болды.

Тапсырмалар сыныпта бәсекелестікке жол ашты. Оны байқағаным тапсырма шешуге мен, мен деп таласып кім қалды деп сұрасам, он бес оқушы жауап беріпті. Оларға сен бүгінгі сабақта жақсы жауап бердің Тамаша! дегенім сол, олардың көздеріндегі жалын мені шарпып өткендей сезіндім. Мен бақылау жасап тұрып бәсекелестік орта қалыптасқанын байқадым. Бұл жақсы нәтиже деп ойладым. Келесі сабағымды жоспарлауға үлесі мол баға жетпес байлық! Ой құшағында, бір сәт берері мол деп ой түйдім.

Іс-ірекетті зерттеу сабақтарын өткізуде алдыма қойған мақсатым - бағдарламаның жеті модулінің идеяларын өз тәжірибемде қолдану болды. Осы бағдарлама құзырлы мұғалімнің алдына оқушының жан дүниесін жақсы түсіне білу жөнінде нақты міндеттеме қойып отыр. Құзырлы оқытудың маңызды факторы мұғалімнің көмегінсіз оқушының тақырыптың мәнін өз бетімен меңгеруін түсінуі мен бағалай алуы болып табылады. Мұндай тәсіл бұл үдеріске оқушының өзінің де қатысуын талап етеді. Осылайша оқушы да өзінің оқуы үшін жауапты болады. Оқушы мұндай жауапкершілікті көбіне сабақ беру барысында мұғалім қалыптастыратын ортада сезініп, қабылдайды.

Сондықтан Шульман «мұғалімнің үш көмекшісі» (Shulman, 2007 9- бет) [1] Құзырлы мұғалімнің алдына оқушының жан дүниесін жақсы түсіне білу жөнінде нақты міндеттеме қойып отыр. Құзырлы оқытудың маңызды факторы *мұғалімнің оқушының тақырыптың мәнін өз бетімен меңгеруін түсінуі* мен бағалай алуы болып табылады. Оқытудың сапасын екі тәсіл арқылы анықтауға болады. Біріншісі, бағалау оқу қызметінің нәтижесіне байланысты болмай, мұғалімнің іс-әрекетінің тәжірибе талаптарына сәйкестігін, яғни, мұғалім жұмысының тиімділігін, оқушылармен өзара байланысының сипаты мен жиілігін анықтау мақсатында жүргізіледі. Оқытуды бағалаудағы екінші тәсіл жай ғана кәсіби міндеттерді жауапкершілікпен орындағаннан гөрі, көбірек күш-жігерді талап ететін сапалы әрі табысты оқытуға ерекше көңіл бөледі. Табысты оқыту білім беру үдерісіне тәуелді болғандықтан, оқытудың шын мәнінде жүзеге асырылуы мен құзыреттілік, шеберліктің деңгейі қаншалықты екенін саралай білу қажет (Нұсқаулық 9-бет). [2] **Оқушылардың шығармашылық қабілетін дамыту**

Сабақ беру дегеніміз - әр түрлі педагогикалық тәсілдер жиыны, тұрақты шығармашылық ізденіс. Әдебиеттік оқу пәні оқушылардың шығармашылық, зерттеушілік қасиеттерін қалыптастыруда жетістігі мол. Оқушының жеке тұлғасын, оның рухани әлемін, қабілеті мен ынтасын дамыту бүгінгі - таңдағы негізгі мәселелердің бірі. Оқушының өзіне сенімін арттыру, шығармашылығын дамыту мақсатында мұғалімнің әр сабағы әр түрлі, жан - жақты болуы керек. Күнделікті сабақ мазмұнының теориялық - практикалық құндылығы жоғары болған сайын оқушыларды оқыту мен тәрбиелеу өте тиімді жүргізіледі. Мұғалімнің әрбір сабағы, оқушының ынта - ықыласына әсер етуі тиіс. Ол үшін сабақ құрылымы көп түрлі оқыту әдістерімен, мұғалімнің дайындығы, ізденісі жоғары деңгейде болуы керек. Оқушыларға білім негізін меңгертудің әдіс - тәсілдері сан алуан. Оқушының пәнге деген қызығушылығын арттыру - мұғалімнің өз еңбегін ұтымды ұйымдастыра отырып, жаңа сабақ үлгілерімен оқушыларды шығармашылыққа ізденуін қалыптастыру, оқушыларға сұрақ қою, эксперименттік тапсырмалар, танымдық ойындар сияқты шаралар арқылы іске асады. Өз іс-тәжірибемде сабақ беру үрдісінде мынадай факторларға сүйенемін:

- оқушыларды өз бетінше жұмыс істеуге үйрету;
- оқушылармен жекелей, жұппен, топпен жұмыстар жүргізуге баулу;
- оқушылардың компьютерлік сауаттылығын арттыру;
- оқушылардың шығармашылық қызметін дамыту.

Осы мақсатта жүзеге асыруда көп түрлі әдіс - тәсілдерді қолдана отырып, сабағымды тартымды әрі қызықты өткізуге тырыстым. Сабағымды Блум таксаномиясы бойынша, яғни, жеңілден күрделіге қарай ауысып отырдым. Осы Блум таксаномиясы сабақтың көркін кіргізіп, оқушыға нәр беретіндей сезіндім. Математикалық диктант. Бұндағы мақсат оқушының өткен бөлім бойынша алған білімдерін қорытындылау. Минут ішінде, уақыт аяқталды қалам

сапты көтереміз. Балалар үйренген дереу қолдарын көтереді. Жаздыру барысында бақылап тұрдым, ерекшелік сараланып уақытқа жетпей аяқтап, қолын жалпы 12 оқушы көтерді. Бұл қатты қуанарлық болмасада, өзіме түртіп алатын керек дүние болды. Дұрыс жауап интербелсенді тақтадан көрінгенде, сол тапсырманы орындау барысында оқушы өзінің қаншалықты бөлім бойынша түсінгенін сезеді, саралайды. Кімде еш қате жоқ сол мұғалімнен жетістік жұлдызшасын алады, оны оқушылар біледі дәптерін қолына ұстап орнынан тұрып мені күтеді. Олардың жұмыстарына көз жүгіртіп қарап шықтым. Бірге талдау жасадық.

Бағалау критерийі	Тапсырма№	Дескриптор <i>Білім алушы</i>
Разрядтық және кластық құрамы бойынша көптанбалы сандарды атайды Разрядтық бірліктердің жалпы санын анықтайды Көптанбалы сандарды разрядтық қосылғыштардың қосындысына жіктейді	1	разрядтық құрамы негізінде көптанбалы сандарды жазады: - бірінші санды; - екінші санды;
		кіші сандағы ондықтардың жалпы санын анықтайды;
		үлкен санды разрядтық қосылғыштардың қосындысы түрінде жазып көрсетеді;

Оқушылардың пікірлерін тыңдадым. Олардың пікірі мен үшін құнды. Оқушылар өз жетістіктеріне әрине, қуанды!

АКТ оқушыларға ғылыми ұғымдарды түсіндіруді және олардың қабылдауларын, түсінуін жеңілдетуге мүмкіндік беріп, мұғалімдерге сабақ беруде көмектесетін маңызды құрал болып отыр. Мұғалім өзі сабақ беретін пәнді ғана емес, оқыту технологияларын қолдану арқылы осы пәнді жетілдіру тәсілдерін де білу үстінде жұмыс жасайды. Жекелеген пәндерді оқытуға білім технологияларын ықпалдастыру мұғалімнің қарқынды дамуына, оқудың барлық технологиялық, педагогикалық және мазмұндық білім аспектілерін өзара байланыста белсенді қолдануына дайын болуын қажет ететіндігін және бұл оқу мен оқыту үдерістерін білікті түсіну көрсеткіші екендігін атап көрсеткен жөн (Нұсқаулық 65-бет).[3]

Танымдық даму - баланың оқу және проблемаларды шешу қабілеті. Дәлірек айтқанда, танымдық даму оқуға деген қабілеттілік, сондай-ақ зейін, есептер шығару дағдылары, ойлау, негіздеу және шығармашылық зияткерлік қабілеттерді дамытуға және ой өрісін кеңейтуге ықпал етеді Аталған зияткерлік қабілеттер ойлау үдерістерінің сипаты және жасына қарай олардың өзгеру ықтималдығы туралы маңызды ақпараты бар танымдық даму теориясы шеңберінде сипатталады (Нұсқаулық 77-бет)[4].

Осы сабақтар барысында мен үш оқушыны бақылауға алдым. Олар әртүрлі деңгейдегі оқушылар. Белсенділігі, оқу үлгерімі жоғары А оқушының оқу үлгерімі жақсы, белсенділіктері орташа В оқушы, белсенділігі төмен С деңгейлі деген оқушыларды бақылау барысында, олар жайында көптеген мағлұматтар ала алдым. Осы оқушылардың тізбектелген сабақтар топтамасында өздерін қаншалықты белсенділік танытқандарын, жайлы сезінгендіктерін анықтау мен үшін ойланарлық жағдай болды. С оқушының мінезі тұйық болғандықтан, жай қимылдайды. Оның топ арасында бар жоғы көрінбей қалатынын мен ұзақ бақылап, сабаққа қызығушылық таныта бастағанын байқадым. Қол көтеріп, сұрақтарға жауап бере бастады. Топ мүшелерімен қарым-қатынасқа түсіп, оларға араласып отырды. В оқушының сабаққа деген қызығушылығы топ басшысы болғаннан кейін, менің ойымша деп өз сөзін бастағанын түсіндім. Ал, А оқушының болса, әдеттегідей сабаққа белсенді қатысып әр уақытты тиімді пайдалануға жұмсайды. Тағы бір байқағаным – В оқушының сабақта алғырлық танытқанымен, кей кездері жұмыс барысын зейін қойып тыңдамай, ойы бөлініп қайта сұрайды. Ал А оқушының болса салмақты, әрбір ісін асықпай орындайды. Сөйлегенде де ойын асықпай толық жеткізеді. Басқалардан ерекшеленгісі келетінін де байқадым. Ал В оқушы сабақ барысында тобына көмектесіп, белсенділік танытты. Барлық мұғалімдер балаларға білім беруде барынша жоғары жетістіктерге қол жеткізуі үшін қолайлы орта жасауға тырысады. Дарынды және талантты балаларға қатысты бұл ойлауды, талқылауды және мұқият жоспарлауды талап ететін едәуір күрделі мәселе. Бұл ұғымның мазмұндық жағы әртүрлі болуы мүмкін. Оқушылар бір салада дарынды болса, басқа салада қиындыққа тап болуы мүмкін (Нұсқаулық 72-бет).[5] Сондықтан да мен бақылауға алған оқушыларымның дарындылық қырларын танығым келді. В оқушы барлық пәндерден үлгерімі жақсы. Алғыр, ұтымды жауаптар айтады. Ал С оқушы жаратылыстану–математика бағытындағы

пәндерден тұйықталып, сұрасаң жауап беріп болмаса отыра беретін оқушы. Жалпы дарындылықты бірнеше жолмен анықтауға болады. Фриман(1998) ең үздік оқушыларды анықтаудың сенімді өлшемдерін атап көрсеткен. Олар: есте сақтау және білім, өз білімін жетілдіру, ойлау қабілетінің жылдамдығы, мәселені шешу, икемділік, күрделілікке деген сүйіспеншілік, шоғырлану, ерте символдық белсенділік. Осы белгілерді анықтау оқу үдерісінің барысында оқушыларды мұқият бақылауға алуды талап етеді (Нұсқаулық 74-бет).[6] Сабақты қорытындылауға пайдаланамын.

Түсіну дәрежесін бағалау кестесі.

Сұрақ түрлері	Мұғалім тарапынан	Оқушы тарапынан	Нәтижесі
Түрткі сұрақтар Ашық сұрақтар Сынама сұрақтар Қайта бағыттау сұрақтары Тікелей сұрақтар	Оқушыны сыни ойлауға бағыттайтын сұрақтар. Түрткі сұрақтарды сабақтың кіріспе бөлімінде, оқу қызығушылығын арттыру мақсатында қоямыз. Ал сабақтың негізгі бөлімінде яғни мағынаны таныту мақсатында сынамалау сұрақтары қойылады Қорытынды бөлімінде оқушылардың алған білімдерін тексеру мақсатында қайта бағыттау сұрақтары қойылады.	Мұғалім тарапынан қойылған сұрақтарға нақты жауап беруге тырысады. Пікірталас туындайды. Бірдей жауаптар айтылуы мүмкін. Кейбір жағдайларда оқушылардың арасында қарама-қайшылық туындауы мүмкін.	Оқушылардың ойлау қабілеті дамиды. Сөздік қорлары молаяды. Сыни тұрғыдан ойын ашық жеткізеді. Пікір құндылығы ескеріледі. Оқушылар сұрақ қоя білуге және түрлі типтегі сұрақтарға жауап беруге дағдыланады.

Қорыта айтқанда, сабақта әртүрлі оқытудың жаңа әдіс-тәсілдерін қолдану оқушылардың қызығушылығын арттыра түсіп, сабаққа деген ынтасын арттырады.Топпен, жұппен жұмыс барысында белсенділік таныта отырып, сыйластық, шыдамдылық,

мәдениеттілікке қалыптастырады. Жүсіпбек Аймауытұлының «Сабақ беру – үйреншікті жай шеберлік емес, ол – үнемі жаңадан жаңаны табатын өнер» деген сөзін ескере отырып, өзіме түйгенім менің әрбір сабағым терең ойды, қажырлы еңбекті ,тынымсыз ізденіс, үздіксіз оқу.

Жоғарыда келтірілген оқушыларымның сабақ үрдісінде жүргізген іс-әрекеттері және олардың білім алғандығының дәлелдемелері арқылы аталған міндеттерге оқушыларыммен бірлесе отырып қол жеткіздім деп есептеймін. Осылайша өз мамандығыма деген сүйіспеншілігім арта түсті. Алдағы уақытта, мүмкіндігінше,бұл жаңа әдіс-тәсілдің өзім үшін әлі де болса тың тұстарын меңгере түсіп, тәжірибеме енгізуді алдыма мақсат етіп қойдым. Бағдарлама мақсаты мен міндеттерін жүзеге асыру жолында талай шәкірттің қанатын қатайтып қана қоймай, білім әлемінде еркін самғауына жол аша аламыз деп ойлаймын.Сіздерге осы тақырып аясында Қарағанды облысы білім беруді дамытудың оқу – әдістемелік орталығының әдіскері Г.Г. Мукашеваның ұйымдастыруымен аймақтық семинарларда шеберлік сабағын өттім.

Қарағанды облысы білім беруді дамытудың оқу- әдістемелік орталығы Қарағанды облысы бойынша

№	Тақырыбы	Өткізу мерзімі		
1	Табысты оқыту және құзырлы мұғалім		Коучинг	
2	«Жаңартылған білім беру мазмұны шеңберіндегі құзыреттілік тәсілі».	27.03.2019	Шеберлік сабақ	
3	Баяндама-презентация: «Құзыреттілік тәсілі- жаңартылған білім беру негізінде».	27.03.2019		

4	«Ақпаратты қабылдау, өңдеу орынды қолдану дағдысын қалыптастыру арқылы тұлғаның шектеусіз шығармашылық дамуының мүмкіндіктерін ашу.»	29.10.2018	Шеберлік сабағы 	
	Тиімді әдіс-тәсілдерді үйрету жолдары	25.12.2017ж		

Пайдаланылған әдебиет:

1. Мұғалімге арналған Нұсқаулық /Үшінші (негізгі) деңгей/ 8-бет.
2. Оқыту ізденіс ретінде және ізденіс оқу ретінде. С. Мирсеитова. Қарағанды, 2011 50-бет.
3. Әрекеттегі RWCT философиясы мен әдістері. С. Мирсеитова, Ә. Іргебаева. «Кәсіби даму мектебі» топтамасы. ҚазОА, 2006. 23-бет.
4. Жайтапова А.А., Рудик Г.А., т.б., «XXI ғасыр педагогикасы мектеп табалдырығында». Алматы, 2009ж. -113-114 б., -125-126 б.,
5. Жайтапова А.А., Рудик Г.А., Проскурин В.П. «Құзыретті педагогика –XXI ғасыр педагогикасы». 2009ж. -24 б.

**Маңғыстау облысы, Мұнайлы ауданы
«№14 жалпы білім беру орта мектеп» КММ,
Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
Реимова Ақжарқын Ырысбаевна**

Қашықтықтан оқыту – заман талабы

Әрбір тарихи кезеңнің өзіне тән терминдері мен концепциялары болатыны мәлім. XXI ғасырда әлемдік саяси-әлеуметтік лексиконда кең тараған ұғымның бірі – «жаһандану» сөзі болып отыр. Біріккен ұлттар ұйымының шешімімен «XXI ғасыр – ақпараттандыру ғасыры» деп аталды. Қазақстан Республикасы да ғылыми-техникалық прогрестің негізгі белгісі – қоғамды ақпараттандыру болатын жаңа кезеңіне енді. Қоғамды ақпараттандыру – экономиканың, ғылымның, мәдениеттің дамуының негізгі шарттарының бірі. Осы мәселені шешудегі басты рөл мектепке жүктеледі. Орта мектепте оқушылар білімдерінің негізі қаланатын болғандықтан, олар жан-жақты білімді болуы, әлемде болып жатқан өзгерістерден сырт қалмауы үшін, ауқымды желіге қосылу, қажетті ақпараттарды іздеп табуға дағдылануы, ақпараттарды қажеттілігіне қарай қолдана алуды үйренуі тиіс. Бүгінгі күнде әлемнің қай түкпірінде болса да, ауқымды желі болған жағдайда өз бетінше білім алуға мүмкіндік беретін, ізденуді қажет ететін ерекше жүйе «Қашықтан білім алу жүйесі», мүмкін болып отыр. «Қашықтан білім алу» әр адамның өзіндік қажеттілігін ұғынуына, өзіне қажетті білімді іздене отырып үйренуіне мүмкіндік беретіні белгілі.

Үстіміздегі жылдың наурыз айының 16-жұлдызынан бастап елімізде төтенше жағдай енгізіліп, жаппай мектеп қабырғасындағы оқушылар уақытынан бұрын көктемдегі кезекті демалысына шықты. Жарияланған төтенше жағдай уақытының ұзартылуына байланысты VI тоқсан алғаш рет қашықтықтан оқыту форматына ауыстырылды. Қазіргі таңда мектебімізде 1641 оқушы қашықтықтан оқыту жүйесімен білім алуда. Оқушылардың қашықтан білім алуы үшін ата-аналардың атқарар рөлі өте жоғары. Дәстүрлі мұғалім, оқушы, ата-ана үштігі тығыз байланыста болып, әр ата-ананың материалдық жағдайын ескере отырып қолдан келгенше сапалы білім алуды көздей отырып, тиімді интернет желілері таңдап алынды. Атап айтсақ, оқушылар daryn.online, ok.edus.kz сайттарынан да тапсырмалар орындап, кері байланыс жасау үшін ең тиімді деп алынған You tube, whatsapp желілері күнделікті сабақ барысында қолданылады. Бастапқыда қалыпқа түсіп кеткенше сәтсіздіктер орын алғанымен, бүгінгі күні түгел дерлік оқушы уақытты тиімді пайдаланып, күнделікті сабағын қалыс қалдырмайды. Қуантарлығы мектеп ата-аналары заман талабына сай техниканы үйде отырып балалары арқылы меңгеру үстінде. Бұл да мектебіміздің төтенше жағдай кезіндегі қашықтықтан оқыту барысындағы өзіндік жетістігі деп білеміз.